

**T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RESİM ANA SANAT DALI
RESİM PROGRAMI**

TÜRK RESMİNDE İSTANBUL

(Yüksek Lisans Eser Metni)

**Hazırlayan:
20056082 Turan BÜYÜKKAHRAMAN**

**Danışman:
Prof. Mahmut BOZKURT**

İSTANBUL - 2006

Turan BÜYÜKKAHRAMAN tarafından hazırlanan Türk Resminde İstanbul adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Eser Metni Olarak Kabul Edilmiştir.

Kabul (Sınav) Tarihi : 13 / 09 / 2006

(Jüri Üyesinin Ünvanı , Adı , Soyadı ve Kurumu) :

İmzası :

Jüri Üyesi : Prof.Mahmut BOZKURT (Danışman)

.....

Jüri Üyesi : Doç.Caner KARAVİT (MSGSÜ.Temel San.Eğt.)

.....

Jüri Üyesi : Yrd.Doç.Tanju DEMİRCİ

.....

ÖNSÖZ

İstanbul ilk çağlardan beri tarihin en gelişmiş uygarlıklarına ev sahipliği yapmış eşsiz bir coğrafyadır. Bu kente hangi noktadan bakarsanız bakın geçmişe ait bir kapı aralanır. Ancak özellikle ön plana çıkan bazı noktaları vardır. Haliç, Galata, Boğaziçi, Eminönü, Üsküdar, Samatya, Yedikule gibi tarihin her döneminde sanatçılara ilham veren mekanlar sayısız kez resim sanatının konusu olmuştur.

İstanbul'un resim sanatı açısından önemi salt bir obje olması ile sınırlı değildir. Aynı zamanda bu sanatın geliştiği mekandır. Bu yanıyla İstanbul sanata her zaman ev sahipliği yapmış, bir çok sanatçıya yaşam alanı olmuştur. Bu anlamda İstanbul'un resim içindeki serüveni incelemek aynı zamanda modern Türk resminin gelişimini anlamak açısından önemlidir.

Çalışmamızda bu noktaları dikkate alarak modern Türk resim tarihinin gelişimi içinde İstanbul'u ele aldık. İstanbul'un süreç içinde değişen konumunu değerlendirdik. Çalışmamızın birinci bölümü Tanzimat Dönemini, İkinci Bölümü Meşrutiyet Dönemini, Üçüncü bölümü ise Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar devam eden süreci kronolojik olarak içermiştir.

Bu çalışmanın oluşmasında bana rehberlik eden danışman hocam Doç. Dr. Mahmut Bozkurt'a, çalışmanın her aşamasında yardımlarını esirgemeyen dostum Emin Altundağ'a ve Sema Bıyıklıoğlu'na teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

İstanbul Türk resim sanatında önemli bir temadır. Her dönem yoğun bir şekilde resmedilmiştir. İstanbul'un sanatçıları açısından taşıdığı bu değer yeni bir olgu değildir. Bu büyüklüğü kent tarihinin her döneminde her alandan sanatçılara ilham vermiştir.

İstanbul'un Türk resim sanatında işleme biçimi her dönem farklılık gösterir. Bu farklılaşma toplumsal yaşamda ve sanat alanında ortaya çıkan değişimlerle ilgilidir. Özellikle gravürlerle başlayan süreçte yapılan çalışmalar İstanbul'u Batıya taşıyan birer belge niteliğindedir. Tanzimat döneminde figüre sıcak bakmayan bir toplumsal ortamın varlığı İstanbul resimlerinde de etkisini göstermiştir. Toplumsal yaşamı ele alan çalışmalar son derece sınırlı kalırken, manzara resimlerinde önemli bir zenginlik ortaya çıkmıştır.

Osman Hamdi ile yaygınlık kazanan figür İstanbul resimlerine de girmiştir. Böylece uzun yıllar manzara ile sınırlı kalan İstanbul resimleri toplumsal yaşamdan kesitler taşımaya başlamıştır. Cumhuriyet dönemi ile birlikte Batı sanat akımlarıyla daha yoğun etkileşime giren Türk resminde İstanbul bir tema olarak merkezi konumunu kısmen yitirse de bugün bile bir çok sanatçıyı büyülemeye devam etmektedir.

ANAHTAR KELİMELELER: Resim, İstanbul, Manzara, Gravür, Kent, Boğaziçi, Haliç, Galata,

SUMMARY

Istanbul is an important theme in Turkish Art. It has been painted many times throughout the history. This value of Istanbul for artists is not a new concept. This enchanting city has inspired various artists of all times.

Istanbul has been painted in miscellaneous styles by Turkish artists. These differentiations are strictly related to changes in social life and arts. Especially the paintings beginning with gravures are accepted as documentaries where Istanbul meets West. A social environment which stands far away from figure in Tanzimat (New Order) Era, showed its effects in Istanbul paintings. While the paintings mattering social life were very few, there were many landscape paintings.

Figure gained intensity with Osman Hamdi and it entered into Istanbul paintings. So, more and more painting emerged mattering social life rather than landscape paintings of a long term. Turkish Art interacted with Western Art trends although Istanbul theme lost its central situation but it is still enchanting a lot of artists even today.

Key Words: Art, Istanbul, Landscape, Gravures, City, Bosphorus, Halic, Galata

RESİMLER LİSTESİ

- Resim 1 : Jean-Baptiste von Mour, III. Ahmed'in Av Eğlencesi 1711
- Resim 2 :Joseph Schranz, Boğaz Görünümü
- Resim 3 :William Bartlett, Eyüp'ten Haliç
- Resim 4 :Thomas Allom, Kasımpaşa'da Kahvehane
- Resim 5 :Eugene Flandin, Galata'da Bereketzade Çeşmesi
- Resim 6 :İvan Konstantinoviç Ayvazovski,(1817-1900) Ay Işığında Eyüp
- Resim 7 :Fausto Zonaro, (1854-1929) İstanbul Manzarası
- Resim 8 :Germain-Fabius Brest (1823-1900), Üsküdar
- Resim 9 :Amadeo Preziosi, Kapalıçarşı
- Resim 10 :Antoine İgnace Melling, Beyoğlu'ndan Sarayburnu ve Çevresi 1809-1819
- Resim 11 :Fausto Zonaro, Kayığa Binen Kadınlar
- Resim 12 :Minel Muhip, Yıldız Parkı, duralit üzeri yağlıboya (75x100 cm)
- Resim 13 :Hüseyin Giritli, Yıldız Sarayı, tuval üzeri yağlıboya (73x92 cm)
- Resim 14 :Ahmet Şekür, Yıldız Sarayı Bahçesi, tuval üzeri yağlıboya
- Resim 15 :Tevfik Beşiktaş (1871-1914), Kariye Camii, tuval üzerine yağlıboya (74x100 cm)
- Resim 16 :Hüseyin Karagümruk, Kariye Camii, tuval üzeri yağlıboya (76x100 cm)
- Resim 17 :Fahri Kaptan, Galata Köprüsü, tuval üzeri yağlıboya
- Resim 18 :Gözmezyan, Beyazıt Meydanı 1893, tuval üzeri yağlıboya (47x76 cm)
- Resim 19 :Civanyan (1848-1906), İstanbul, tuval üzeri yağlıboya (53x70 cm)
- Resim 20 :Süleyman Seyyit (1842-1913), Boğaziçi, tuval üzeri yağlıboya (32.5x41 cm)
- Resim 21 :Hüseyin Zekai Paşa (1860-1919), Boğaz, tuval üzeri yağlıboya
- Resim 22 :Halil Paşa (1857-1939), Boğaz, tuval üzeri yağlıboya (64.5x82.5 cm)
- Resim 23 :Halil Paşa (1857-1939), Boğaziçi, tuval üzeri yağlıboya
- Resim 24 :Hoca Ali Rıza (1864-1930), Boğaz'dan
- Resim 25 :Halil Paşa, (1857-1939)
- Resim 26 :Osman Hamdi (1842-1910), Şehzade Türbesi, tuval üzeri yağlıboya (123x93 cm)

- Resim 27 :Hoca Ali Rıza (1864-1930), Kız Kulesi, suluboya (18.5x13)
- Resim 28 :Nazlı Ecevit (1900-1985), salacaktan, tuval üzeri yağlı boya (55x65)
- Resim 29 :Şevket Dağ (1876-1944), Kapalıçarşı, tuval üzeri yağlı boya (101x74)
- Resim 30 :Şevket Dağ (1876-1944), İstanbul limanı
- Resim 31 :Sami Yetik (1876 – 1945), peyzaj, tuval üzeri yağlı boya, (30x45)
- Resim 32 :Cevat Göktengiz (1871 – 1939), Boğaziçi'nden, sulu boya (25.5x37)
- Resim 33 :Mehmet Ali Laga (1878 – 1947), Kayıklar, duralit üzeri yağlı boya (57x46)
- Resim 34 :Ali Sami Boyar (1880 – 1967), Yenikapı, tuval üzeri yağlı boya (62x89)
- Resim 35 :Hoca Tahsin Diyarbakırlı (1874 – 1937), İstanbul limanı, kontraplak üstü yağlı boya (50x70)
- Resim 36 :İbrahim Çallı (1882 – 1960), Adalar'dan, duralit üzeri yağlı boya (60x80)
- Resim 37 :İbrahim Çallı (1882 – 1960), Adalar'dan, tuval üzeri yağlı boya
- Resim 38 :Nazmi Ziya Güran (1881 – 1937), İstanbul'dan peyzaj, tuval üzeri yağlı boya (60x74)
- Resim 39 :M. Ruhi Arel (1880-1931), İstanbul Limanı, tuval üzeri yağlı boya
- Resim 40 :Nazmi Ziya Güran, Nusretiye camii, tuval üzeri yağlı boya (60x74)
- Resim 41 :Namık İsmail Sebük (1890 – 1935), Mehtapta camii, tuval üzeri yağlı boya (100x84.5)
- Resim 42 :Feyhaman Duran (1886 – 1970), tuval üzeri yağlı boya
- Resim 43 :Cevat Erkul (1897 – 1981, Arnavutköy yalıları, tuval üzeri yağlı boya (54x73)
- Resim 44 :Pertev Boyar (1897 – 1981), Moda, , tuval üzeri yağlı boya (28x41)
- Resim 45 :İbrahim Safi (1898 – 1984), İstanbul Limanı, tuval üzeri yağlı boya (50x65)
- Resim 45 :İbrahim Safi (1898 – 1984), İstanbul Limanı, tuval üzeri yağlı boya (50x65)
- Resim 46 :H. Vecih Bereketoğlu (1895 – 1970), Kurbağalıdere, tuval üzeri yağlı boya (53x74)
- Resim 47 :H. Vecih Bereketoğlu, Kurbağalıdere, tuval üzeri yağlı boya
- Resim 48 :Naci Kalmukoğlu (1896 – 1956), Rumelihisarı. Duralit üzeri yağlı boya (31x43)

- Resim 49 :Hikmet Onat (1882 – 1972), Küçüksu çeşmesi, tuval üzeri yağlı boya (55x73)
- Resim 50 :Hikmet Onat, Kurbağalı dere, tuval üzeri yağlı boya (66x84)
- Resim 51 :Hikmet Onat, tuval üzeri yağlı boya
- Resim 52 :Hikmet Onat, kız kulesi, tuval üzeri yağlı boya
- Resim 53 :Hikmet Onat, tuval üzeri yağlı boya
- Resim 54 :Hüseyin Avni Lifij (1886 – 1927), İstanbul’da sabah
- Resim 55 :Hüseyin Avni Lifij (1886 – 1927), çeşmeli manzara,tuval üzeri yağlı boya (30x40)
- Resim 56 Mahmut Cüda (1904 - 1987) camili peyzaj
- Resim 57 :Saim Özeren (1902 – 1964), Kandilli
- Resim 58 .Elif Naci (1898–1987) Süleymaniye, ahşap üzeri yağlı boya (30x25)
- Resim 59 :Ali Avni Çelebi (1904-1993), Topkapı sarayı orta avlu
- Resim 60 :Zeki Kocamemi (1900-1959), peyzaj, tuval üzeri yağlı boya (33x41)
- Resim 61 :Şeref Akdik (1899-1972), Salacak iskelesi
- Resim 62 :Şeref Akdik, Çamlıca’dan Boğaz
- Resim 63 :Cevat Dereli (1900-1989)
- Resim 64 :Edip Hakkı Köseoğlu (1904–1991), İstanbul’dan peyzaj, tuval üzeri yağlı boya(33x46)
- Resim 65 :Nurettin Ergüven (1905–1976), Yeni camii, tuval üzeri yağlı boya (59x48)
- Resim 66 :Hamit Görele (1903–1980), Adalar’dan
- Resim 67 :Zeki Faik İzer (1905–1988), Dolmabahçe sahili, tuval üzeri yağlı boya (55x58)
- Resim 68 :Cemal Tollu (1899–1968)
- Resim 69 :Cemal Tollu , Erenköy’den adalar, tuval üzeri yağlı boya (45x65)
- Resim 70 :Bedri Rahmi Eyüboğlu(1911–1975), Tophane, duralit üzeri yağlı boya (40x47.5)
- Resim 71 :Bedri Rahmi Eyüboğlu, Anadolu Hisarı
- Resim 72 :Arif Bedii Kaptan (1906–1982), Emirgan Çınaraltı kahvesi (21x27)
- Resim 73 :Eşref Üren (1897–1984), İstanbul, duralit üzeri yağlı boya (46x61)
- Resim 74 :Hulusi Mercan (1913–1988), Boğaz’dan, duralit üzeri yağlı boya(49x61)
- Resim 75 :Turgut Zaim (1906–1974), Adalar’dan
- Resim 76 :Ercüment Kamlık (1908–1971), Tekneler

- Resim 77 :Sabri Berkel (1908–1993), İstanbul'dan görünüm, tuval üzeri yağlı boya
- Resim 78 :Eren Eyüboğlu (1913–1988), İstanbul'da balıkçılar, tuval üzeri yağlı boya
- Resim 79 :Nuri İyem, (1915- 2005) Şile'den, tuval üzeri yağlıboya (86x120)
- Resim 80 :Turgut Atalay, (1918-2004)Ayasofya, tuval üzeri yağlıboya (58.5-78)
- Resim 81 :Avni Arbaş, (1919-2003) Tophane Camii
- Resim 82 :Turan Erol,(1927-)Bebek Koyu, Suluboya
- Resim 83 :Nedim Günsur (1924-1994), Moda Plajı'nda Yarışlar
- Resim 84 :Cihat Burak (1915-1994), Akaretler Yokuşu, tuval üzeri yağlıboya (60x73)
- Resim 85 :Devrim Erbil (1937-), İstanbul, tuval üzeri yağlıboya (180x220)
- Resim 86 :Neşe Erdok (1940-), Vapur Büfesinde Sabah Çayı
- Resim 87 :Naile Akıncı (1923-), Boğaz'dan Görüntü
- Resim 88 :Hakan Gürsoytrak, (1963-) Kilyos sahilinde mola tuval üzeri yağlı boya (150x200)
- Resim 89 :Mustafa Pancar (1964-) AB'den önce, tuval üzeri yağlı boya (114x146)

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖNSÖZ.....	II
ÖZET.....	III
SUMMARY.....	IV
RESİMLER LİSTESİ.....	V
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Çalışmanın Amacı.....	1
1.2. Çalışmanın Kapsamı.....	1
1.3 Çalışmanın Yöntemi.....	1
2. BULGULAR VE YORUM	
2.1 Tanzimat'a Giden Süreç ve Tanzimat Dönemi.....	2
2.1.1. İmparatorluğun İçinde Bulunduğu Durum ve Yenileşme Hareketleri.....	3
2.1.2. Tanzimat Döneminde İstanbul'a gelen Yabancı Sanatçılar ve İstanbul Resimleri.....	3
2.1.3. Türk Resim Sanatının Öncüleri ve Asker Ressamlar.....	13
2.2. Meşrutiyet Dönemi	
2.2.1. Dönemin Sanat Ortamı ve Sanayi-i Nefise Mekteb-i Alisi'nin Açılması.....	27
2.2.2. Meşrutiyet Döneminin Asker Ressamları.....	31
2.2.3. Çallı ve Kuşağı (1914 Kuşağı).....	35
2.3. Cumhuriyet Dönemi.....	53
2.3.1. Müstakiller.....	58
2.3.2. D Grubu.....	63
2.3.3. Günümüz Türk Resmi.....	72
3. ÇALIŞMALARIMDAN ÖRNEKLER.....	84
4. SONUÇ.....	103
5. KAYNAKÇA.....	106
6. ÖZGEÇMİŞ.....	108

1-GİRİŞ

1.1-Çalışmanın Amacı

Çalışmamızda bir obje ve objeler mekanı olarak İstanbul'un Türk resim tarihindeki özgün yerini inceledik. Her dönem sanatçılar tarafından yoğun bir şekilde resmedilen İstanbul'un bu konumunu modern Türk resminin gelişimi ile ilişkili olarak ele aldık. Türk resminde her dönemin kendine özgü eğilimleri ve teknikleri içinde İstanbul'un da tarihsel süreçle beraber değişen bir konumu vardır. Her kuşak İstanbul'u kendi bakış açısına ve anlayışına bağlı olarak işlemiştir. Çalışmamızda İstanbul'a yönelen bu farklı bakışların temellerini ve gelişimini ele aldık.

1.2-Çalışmanın Kapsamı

Çalışmamız Modern Türk resminin başlangıcı olarak kabul edilebilecek Tanzimat döneminden günümüze kadar olan süreci kapsayacaktır. Hiç kuşkusuz söz konusu olan süreç son derece uzun bir tarihsel dönemdir. Bu dönemde sanat tarihi açısından ortaya çıkan her değişmeyi ele almak bir yüksek lisans çalışmasının sınırlarını fazlasıyla aşar. Bu bakımdan resim alanında ortaya çıkan gelişmeler içinde daha çok İstanbul ile ilgili olanlarını ele aldık. Sanatçıların yaşamöykülerine elde geldiğinde az yer vermeye böylece İstanbul'un çalışmamızdaki merkezi konumunu gölgede bırakmamaya çalıştık. Özellikle İstanbul'la ilişkisi daha yoğun olan bazı sanatçılara daha çok yer verdik ve çalışmalarından örnekler sunduk.

Çalışmamızda minyatür sanatından değerlendirme ve örneklerin yer almaması bir eksiklik olarak algılanabilir. Hiç kuşkusuz İstanbul hayatı minyatür çalışmalarında da önemli bir temadır. Ne var ki bu eserler ve sanatçılar ayrı bir çalışmanın konusu olabilecek kadar geniştir. Bu nedenle çalışmamızın dışında tutmayı uygun gördük.

Bu bağlamda çalışmamızın Tanzimat'a Giden Süreç ve Tanzimat Dönemi başlığını taşıyan birinci bölümünde Türk resim sanatının öncüleri olan sanatçıların çalışmalarını değerlendirdik. İkinci bölümde ise Meşrutiyet döneminde Batı ile ilişkiler çerçevesinde kurumsallaşmaya başlayan Türk resminde İstanbul'un resmedilme biçimini ve bu dönemde yetişen sanatçıları ele aldık. Üçüncü bölümde ise Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze kadar olan süreci kronolojik olarak değerlendirdik.

1.3- Çalışmanın Yöntemi

Çalışmamız bir eser metni çalışmasıdır. Çalışma konumuzun özelliğinden dolayı çok sayıda röprodüksiyon kullanmayı uygun gördük. Sanatçıların örnek çalışmalarını bütünlüğü bozmamak açısından metnin içine yerleştirdik. Her bölüme başlarken dönemin toplumsal gelişmelerini değerlendirmeği uygun gördük. Kendi resimlerimizi tezin sonuna yerleştirdik. Çalışmayı yaparken özellikle kataloglardan, dergilerden, kitaplardan ve internet sitelerinden önemli ölçüde faydalandık.

2.1. BÖLÜM : TANZİMATA GİDEN SÜREÇ VE TANZİMAT DÖNEMİ

2.1.1 Osmanlı İmparatorluğu'nun İçinde Bulunduğu Durum Ve Yenileşme Hareketleri

Tanzimata giden süreci aslında tam olarak herhangi bir tarihle sınırlandırmak olanaklı değil. Bu süreç Osmanlı Devleti'nin ekonomik ve askeri açıdan gerilemeye başladığı döneme kadar götürülebilir. 19. Yüzyıl diplomatlarının “hasta adam” olarak nitelendirecekleri Osmanlı İmparatorluğu'nun 18. yüzyılı da tam anlamıyla bir sarsılma ve çözülme dönemidir. Bu sarsılma ekonomik, siyasi, kültürel ve askeri alanlarda çok yoğun bir şekilde hissedilmiştir. Bu kriz dönemi Osmanlı İmparatorluğu için bir arayışı da beraberinde getirmiştir.

“1703-1922 yılları arasında hüküm süren ondört Osmanlı padişahı, imparatorluğun ayakta kalabilmesi için mücadele vermek zorunda kalmış ve bu kapsamda bilimsel ve teknolojik gelişmeleri, bir başka söylemle akıl çağını anlamaya ve uygulamaya yönelik atılımcı programlar geliştirmeyi hedeflemişlerdir.”¹

Bu amaçla Batı ülkelerinden ülkeye teknolojik gelişmelere önyak olması amacıyla birçok mühendis ve bilim adamı çağırılmıştır.

İstanbul tarih boyunca birbirinde uzak ve kopuk gibi duran Batı ve Doğu'nun bir buluşma noktası haline gelmiştir. Bu dönemde yaşanan karşılaşmalar İstanbul'un

---

¹ Kıymet Giray, T. İş Bankası Resim Kol. s:37

bundan sonraki tarihinde etkisini gösterecektir. Kent salt coğrafi değil kültürel bir geçit olma özelliğini bu dönemde pekiştirecektir. Hiç kuşkusuz modern dünyanın yaşam biçimi ile yoğun bir ilişkiye giren İstanbul yeni bir değişim dönemine girecektir. Ne gündelik yaşam ne de görünüm eskisi gibi olmayacaktır.

Sanatçılar bu dönemden itibaren sanki kenti yakalamaya çalışıyormuşçasına değişik mekânları yoğun bir şekilde resmetmeye başlayacaklardır.

2.1.2 Tanzimat Döneminde İstanbul'a gelen Batılı Sanatçılar Ve İstanbul Resimleri

Hiç kuşkusuz İstanbul'a yabancı ressamların gelişi Tanzimattan önce de sözkonusuydu. . Bundan çok önce de **Padişah II. Mehmet (Fatih)** İtalyan ressam **Bellini**'yi İstanbul'a davet etmiş ve portresini yaptırmıştır. Yine Lale devrinde Osmanlı elitlerinin Batılı kültüre duyduğu ilgi sonucunda Batı yaşamına ait bir çok öge İstanbul'a taşınmıştır. Bu dönemde özellikle İstanbul saraylarını süsleyen duvar resimleri yaygınlık kazanmıştır.

“Duvar resimlerinde ağırlıklı olarak mimari öğeler kullanılmış, İstanbul'un değişen kentsel silüeti verilmeye çalışılmıştır. Resimde mimari ağırlıklı konulara yönelimin önemli bir nedeni de henüz Osmanlı toplumu'nun figürlü resme sıcak bakmamasıdır.”²

Lale Devrindeki bu ilgi Tanzimat döneminde ilk defa kurumsal düzeyde ve karşılıklı olarak yaygınlık kazanmıştır.

Osmanlı için Batı, içinde bulunulan kriz durumundan kurtulmak için bir modelken “Batı'nın sömürgeci anlayışında Osmanlı İmparatorluğu'nun önemli bir

yeri vardır; sahip olmayı istediği Doğu'nun zenginliklerinin büyük bölümü hâla Osmanlı İmparatorluğu'nun elindedir. Bu nedenle Doğu ile Osmanlı büyük ölçüde aynı şeydir.”³

Bu Algı Batı'dan İstanbul'a yoğun bir yabancı akımına yol açmıştır. Bu ilgide hiç kuşkusuz askeri ve ekonomik etkenler kadar İstanbul'un tarihsel olarak Hıristiyanlıkla ilişkilendirilmesinin de önemli bir payı vardı.

Bu merak ve ilgi sanatçıların da İstanbul'a akın etmesine yol açmıştır. “İstanbul ve Boğaziçi, Batı'nın Doğu'nun büyüğü karşısındaki hayranlığını fazlasıyla körüklemiş, Avrupa'nın dört bir yöresinden gelen ressamalara zengin esin kaynakları sağlamıştır.”⁴ “18. yüzyıl başından itibaren İstanbul'a gelen sanatçıların sayısında önemli bir artış görülmektedir.”⁵

Resim 1

Jean-Baptiste von Mour, III. Ahmed'in Av Eğlencesi 1711

Bu buluşma sanat alanında da yankısını bulmuştur Hatta denilebilir ki Türk resim sanatının temelleri de bu karşılaşma ve etkileşimin bir sonucudur.

³ Melishan Devrim, Türk Resminde Mimarının Kullanımı, Türkiye'de Sanat, Sayı 57, Ocak-Şubat 2003 16-17

³ Necla Arslan, Gravür ve Seyahatnamelerde Anıtsal Yapılarıyla İstanbul, Doktora Tezi, MSÜ, İst., s:15

⁴ Macolm Cossons, Batılı Ressamların Fırçasından Boğaziçi, P Sanat Kültür Antika Dergisi, sayı 19, Güz 2000, s: 44

⁵ Necla Arslan, Age, s: 16

“İstanbul 19. Yüzyıldan itibaren, Batılılar için başlı başına pitoresk bir obje olmaya başlar. İstanbul’a eklenen bu yeni kimlik, elçi veya zenginlerin koruması altında olmayan sanatçıları da kente çekmiştir.”⁶ “28 Aralık 1845 tarihli bir belge, **Oreker** adında bir manzara ressamının sarayda bir sergi düzenlediğini ortaya koyuyor.”⁷ “Bu olay 1870’den sonra sıklaşan resim sergilerinin bir başlangıcı olarak kabul edilebilir.”⁸

Resim 2

Joseph Schranz, Boğaz Görünümü

“Oryantalist resimler on dokuzuncu yüzyılda çok tutulur, çok aranır duruma gelmiştir. Boğaziçi’ni ve Osmanlı sarayının görkemini resmetmek için İstanbul’a

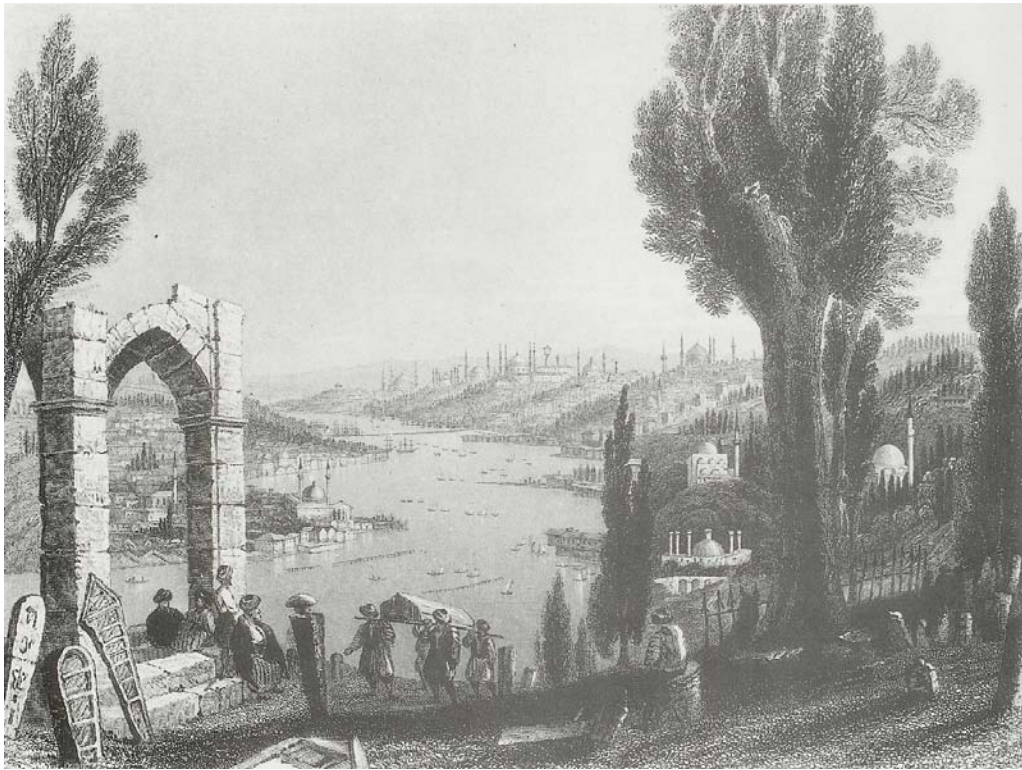
⁶ Necla Arslan, Age, s: 16

⁷ Mustafa Cezar’dan aktaran Sezer Tansuğ, Çağdaş Türk Sanatı, Remzi Kitabevi, 1986 İstanbul s: 91

⁸ Sezer Tansuğ, Age, s: 51

gelen birçok ressam, geçmişte kalmış olan bir dönemin düşsel görünümünü yaratmışlardır.”⁹

18. ve 19. yüzyılda İstanbul’a gelen önemli Batılı sanatçıların en önemlileri arasında **Jean-Baptiste von Mour**, **Antoine Ignace Melling**, **Eugene Flandin**, **Thomas Allom**, **William Bartlett**, **Louis-François Cassas**, **Joseph Schranz**, **Germain-Fabius Brest**, **Amadeo Preziosi**, **Adolf Kaufmann**, Ermeni asıllı Rus ressam **İvan Konstantinoviç Ayvazovski**, ve İtalyan **Fausto Zonaro** sayılabilir.

Resim 3

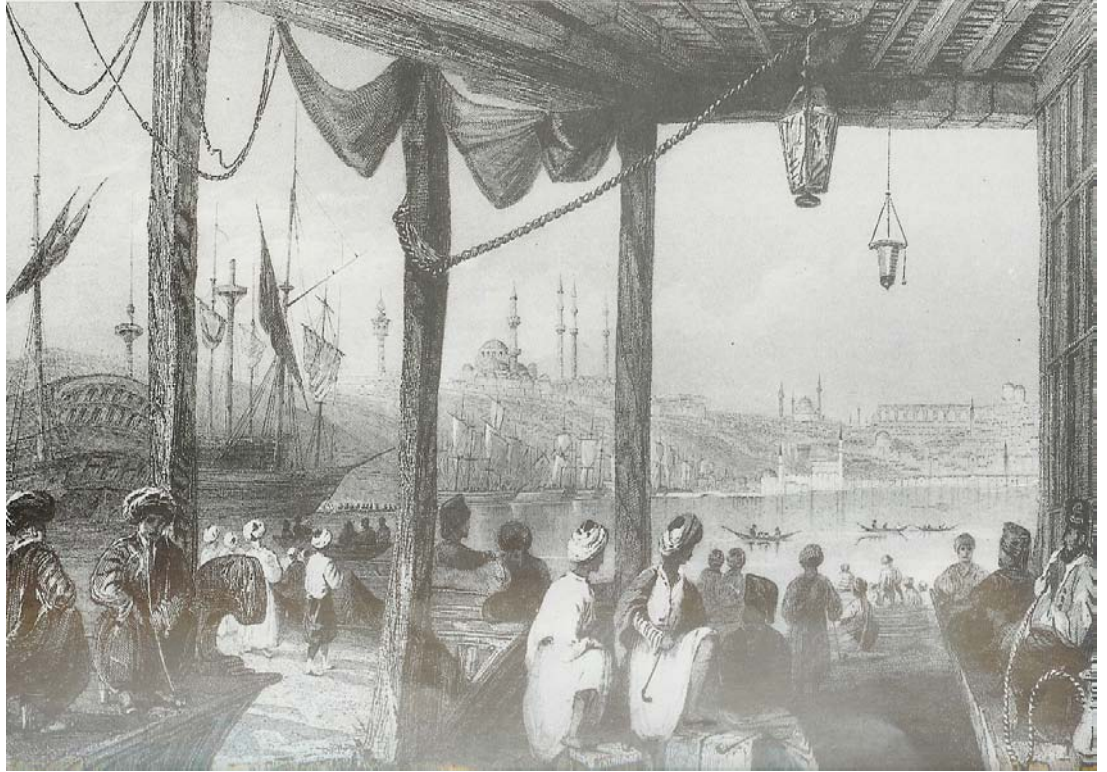
William Bartlett, Eyüp'ten Haliç

Bu sanatçılar özellikle İstanbul’un tarihsel mekanlarını çalışmalarına taşımışlardır. Bu resimlerde Özellikle Haliç’in her iki yakası, Balat, Boğaziçi ve Çamlıca gibi mekanları yoğun olarak tasvir etmişlerdir.

⁹ Macolm Cossons, Age., s: 44

Bu sanatçıların çalışmaları aynı zamanda İstanbul'u Batı dünyasına taşımaları bakımından birer belge niteliği taşımaktadır. "Batı ile ilişkilerin sıklaşması ve oryantalizm tutkusuyla gelen yabancı gezgin ve ressamların yapıtlarının ilgi uyandırması, yağlıboya resim tekniğini hızlandıran önemli bir etkendi."¹⁰

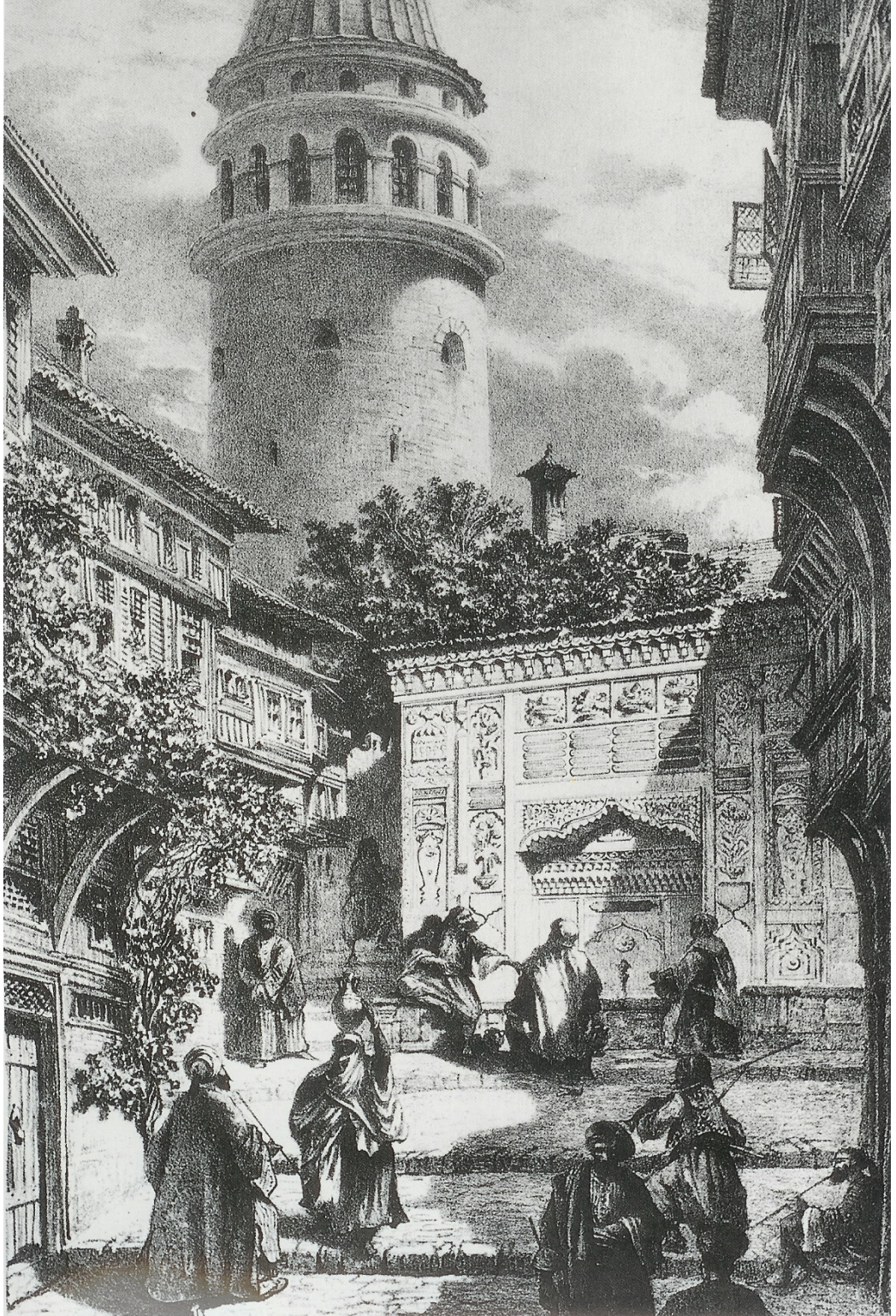

Resim 4

Thomas Allom, Kasımpaşa'da Kahvehane

Bu saydığımız sanatçılar içinde İstanbul'u en çok resmeden sanatçılar arasında **Melling** gravürleriyle, **Amadeo Preziosi** suluboya çalışmalarıyla, **Eugene Flandin** taşbaskılarıyla, **Zonaro** ve İstanbul aşığı **Ayvazovski** yağlıboya çalışmalarıyla ön plana çıkan isimlerdir.

¹⁰ Melishan Devrim, Agm. S:16

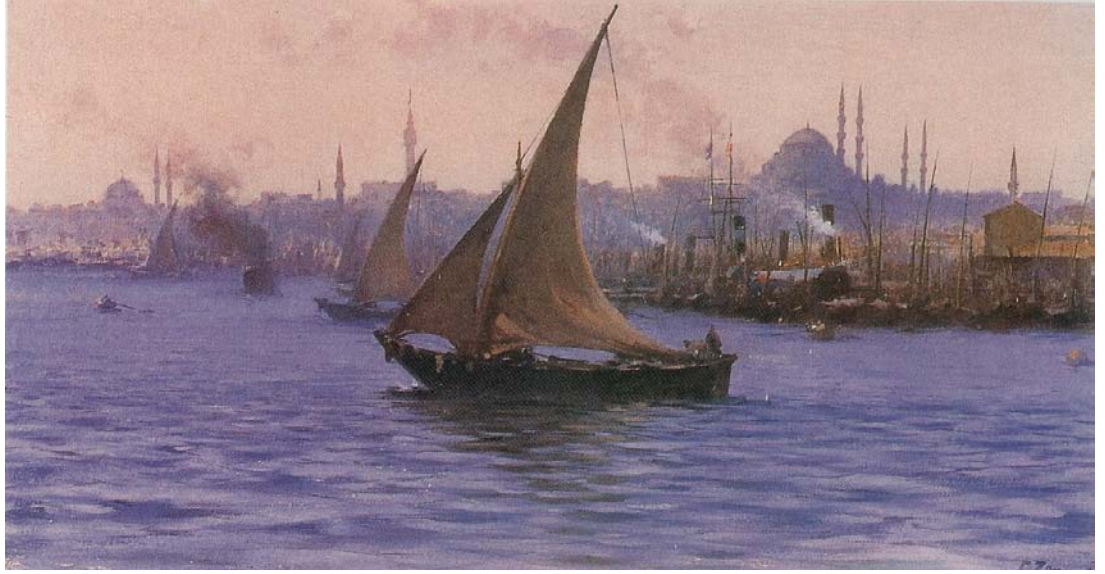
Resim 5

Eugene Flandin, Galata'da Bereketzade Çeşmesi

Resim 6

İvan Konstantinoviç Ayvazovski,(1817-1900) Ay Işığında Eyüp

Resim 7

Fausto Zonaro, (1854-1929) İstanbul Manzarası

Resim 8

Germain-Fabius Brest (1823-1900), Üsküdar

İstanbul'la ilişkisi bakımından Preziosi tam bir öncüdür.

“Preziosiden önce İstanbul’a gelen yabancı ressamların çoğu, buradan yaptıkları taslak ve krokileri memleketlerine götürür, gerçeğe hayallerini de katarak idealize edilmiş bir İstanbul dekoru kurarlardı tablolarında. Oysa Preziosi İstanbul’da yaşadı uzun yıllar, İstanbul’da öldü.”¹¹

Dolayısıyla rahatlıkla İstanbul’ludur denilebilir.

Resim 9

Amadeo Preziosi, Kapalıçarşı

Melling ise III. Selim’in tahta çıkışından sonra, Ortaköy’deki sarayını yeniden düzenlemek isteyen, Hatice Sultan’a dönemin Danimarka elçisi tarafından tavsiye edilmiştir. Bunun üzerine Kuruçeşme’ye yerleşen Melling sarayı aslına uygun olarak düzenlemeye başlamıştır. Ama Melling’in bizi ilgilendiren saraydaki bu çalışmasından çok İstanbul’un özellikle Haliç kıyıları ile Boğaz’ın her iki yakasını

¹¹ Nurullah Berk, Türk ve Yabancı Resminde İstanbul, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, 1977 İstanbul s: 7

betimlediği ayrıntılı gravürleridir. Onun resimleri doğal görünümlere son derece uygundur.

Resim 10

Antoine İgnace Melling, Beyoğlu'ndan Sarayburnu ve Çevresi 1809-1819

Sultan II. Abdülhamit tarafından İstanbul'a davet edilen Fausto Zonaro kısa bir süre içinde başta sultan olmak üzere Saray çevresinin beğenisini ve takdirini kazandı. Kısa bir zaman sonra da saray ressamlığına getirildi. "Göksu'da Düğün ve Hücüm gibi yapıtlarıyla Sultan'ın daha da büyük beğenisini kazanan Zonaro, doğa ile egzotizmi büyük bir incelikle dengeleyerek, Boğaziçi'ni ve Boğaz kıyılarındaki yalıları da resmetti."¹²

¹² Malcolm Cossons, Agm.s:47

Resim 11

Fausto Zonaro, Kayığa Binen Kadınlar

2.1.3. Türk Resim Sanatının Öncüleri ve Asker Ressamlar

“Osmanlı toprakları ve başkent İstanbul’da yabancı kökenlilerle azınlık sanatçılarının mimarlık ve resim alanındaki etkinlikleri sürüp giderken ülkede özellikle orduyu modernleştirme çabaları, Batı yöntemlerine uygun eğitim yapan askeri okulların kurulmasını gerektirmiştir.”¹³

“Resim sanatının temeli, III. Selim zamanında yeni kurulan askeri okullarda atılır. Askeri okullar Türk resim sanatının ilk ve önemli temsilcilerini yetiştirirler.”¹⁴ Bu dönemde kurulan okullar içinde öğretim programına resim dersini koyan **Mühendishane-i Berr-i Humayun** Türk resim tarihinde bir kilometre taşıdır.

¹³ Musatafa Cezar’dan aktaran Sezer Tansuğ, Age, S:51

¹⁴ Kıymet Giray, Age, sayfa 42

“Resim anlayışının Batı tarzına yaklaşması, askeri alanda yaşanan yenileşme hareketleri ile doğrudan ilişkilidir.”¹⁵ Askeri okulların yanı sıra modern Batılı tarzda eğitim yapan ve müfredatında resim derslerine yer veren sivil okullar da kurulur. Bunların en önemlileri Günümüze kadar Eğitim ve öğretime devam eden **İstanbul Galatasaray Sultanisi** (bugünkü adıyla **Galatasaray Lisesi**) ve **Darüşşafaka Lisesi**’dir. Bu okullardan mezun olan ve

“çağdaş Türk resminin ilk kuşağı olarak bilinen bu dönemin sanatçıları üzerine bilgilerimiz fazla ayrıntılı değildir. Büyük bölümünün asker kökenli olduğunu bildiğimiz bu sanatçıları birleştiren ortak özellik, fotoğraftan resim yapmış olmaları ve ayrıntıcı bir işçiliği öne çıkarmakta titiz davranmalarındır. **İRHM (İstanbul Resim Heykel Müzesi)**’nin açılışında önemli bir etkinlik olan 1936’daki ‘Elli yıllık Türk sanatı’ sergisinde ‘**Türk İptidailer**’ olarak isimlendirilen **Renee Huyghe**’ün ise ‘**Türk Primitifleri**’ olarak adlandırdığı bu ressam, Yıldız Sarayı Bahçesi, Kağıthane Köprüsü, İhlamur Kasrı gibi ortak konuları seçmekte birleşirler.”¹⁶

Aslında bizce bu tanımlama sanat kavramları açısından tartışmalıdır. Çünkü, primitif kavramı daha ziyade ilkel sanata ya da sözlük anlamıyla “herhangi bir dönemde, dünyadan pek haberi olmayan ve kendi kendini eğiten sanatçıların sanatı. Naif sanatla eş anlamlıdır.”¹⁷ Oysa bu dönem sanatçıları saray fotoğrafçıları Abdullah Biraderler’in çekmiş oldukları fotoğraflardan İstanbul köşelerini resmetmişlerdir.

¹⁵ Dr. Ahmet Özel, Osmanlı’da Batı Anlayışına Yönelik Resmin Oluşum Sürecine Genel Bir Bakış (15.yy-19.yy) Tekel Resim Koleksiyonu İçinde, 2002 İst. Sayfa 21

¹⁶ Kaya Özsezgin, MSÜ Resim Heykel Müzesi Kol. Yapı Kredi Yay. S:23-25

¹⁷ Nimet Keser, Sanat Sözlüğü, Ütopya Yayınları, s: 266

Resim 12

Minel Muhip, Yıldız Parkı, duralit üzeri yağlıboya (75x100 cm)

Resim 13

Hüseyin Giritli, Yıldız Sarayı, tuval üzeri yağlıboya (73x92 cm)

Mühendishane-i Berri Humayun'da “daha çok askeri amaçlarla yeni resim teknikleri öğretilmeye başlanmış, böylece Batı perspektif kuralları ile nesneyi iki boyutlu yüzey üzerinde modle ederek göstermeye yarayan ışık-gölge uygulaması gibi kurallar resim eğitiminin programı içinde yer almıştır.”¹⁸

19. yüzyılda bu okullarda yetişen Türk ressamlarının en önemlileri **Halil Paşa, Hoca Ali Rıza ve Osman Hamdi Bey**'dir. Bu isimlerin dışında **Beşiktaşlı Tevfik, Ahmet Şekür, Giritli Hüseyin, Darüşşafakalı Hüseyin, Karagümrüklü Hüseyin, Üsküdarlı Osman, Servili Ahmet Emin, Mirliya Osman Nuri ve Bedri Kulları** sayılabilir.

Resim 14

Ahmet Şekür, Yıldız Sarayı Bahçesi, tuval üzeri yağlıboya

¹⁸ M. Cezar'dan aktaran Sezer Tansuğ, Age, s: 51

Resim 15

Tevfik Beşiktaş (1871-1914), Kariye Camii, tuval üzerine yağlıboya (74x100 cm)

Resim 16

Hüseyin Karagümrük, Kariye Camii, tuval üzeri yağlıboya (76x100 cm)

Resim 17

Fahri Kaptan, Galata Köprüsü, tuval üzeri yağlıboya

Azınlık sanatçıları arasında da **Civanyan, Gözmezyan** ve **Sarkis Diranyan** ön plana çıkan isimlerdir.

Resim 18

Gözmezyan, Beyazıt Meydanı 1893, tuval üzeri yağlıboya (47x76 cm)

Resim 19

Civanyan (1848-1906), İstanbul, tuval üzeri yağlıboya (53x70 cm)

1835’de uygulamaya konan bir program gereğince askeri okullarda eğitim gören öğrencilerin bir bölümü resim eğitimi almak üzere Avrupa’nın değişik kentlerine gönderilir. Mühendishane ve Harbiye’nin en eski mezunlarından **Ferik İbrahim Paşa, Ferik Tevfik Paşa** ve **Hüsnü Yusuf** Eğitim amacıyla Avrupa’ya Gönderilen ilk Türk ressamı olur. Onları **Şeker Ahmet Paşa, Süleyman Seyit, Hüseyin Zekâi Paşa, Osman Nuri Paşa** izler.

Paris’e gönderilen askeri okul öğrencilerinin iyi yetişmelerini sağlamak ve disiplini sürdürmek amacıyla 1860-61’de bu kentte açılan **Mektebi Osmani**’de elli altmış civarında öğrenci bulunuyordu. ‘‘Batı’ya öğrenci gönderme programı 1980’lere değin süregelmiş ve Türkiye’de resim ve heykel sanatının gelişmesinde Batı dünyasının dolaysız bir rol oynamasına çaba sarfedilmiştir’’¹⁹ Batı’da eğitim

¹⁹ Sezer Tansuğ, Age, s: 55

almış olsalar da bu ressamın birer İstanbul'ludur. Ve ilk resimleri arasında İstanbul yerini alır.

Resim 20

Süleyman Seyyit (1842-1913), Boğaziçi, tuval üzeri yağlıboya (32.5x41 cm)

Resim 21

Hüseyin Zekai Paşa (1860-1919), Boğaz, tuval üzeri yağlıboya

Asker ressamların ikinci kuşağı olan Halil Paşa, Osman Hamdi, Hoca Ali Rıza gibi isimler bu dönemde “ülkenin modernleşen yüzünü değil, bakir ve Osmanlı yönünü vermek istemiştir.”²⁰

“Mühendishane mezunlarından Halil Paşa (1852-1939), 1880-1888 arasında Paris’te Gerome ve Courtois atölyelerinde devam eder. Halil Paşanın Osmanlı’da sadece topoğrafya ve haritacılığa yardımcı olarak başlayan resim derslerinin doğadan ve modelden kopya yapmaya dayanan sisteme geçmesini sağladığı belirtilir. Halil Paşa manzaralarının bir çoğunda Üsküdar, Çengelköy, ve Erenköy’ü betimlemiştir.”²¹

²⁰ Sezer Tansuğ’dan aktaran Melishan Devrim Agm. s: 21

²¹ SezerTansuğdan aktaran Melishan Devrim Agm. s: 16

Resim 22

Halil Paşa (1857-1939), Boğaz, tuval üzeri yağlıboya (64.5x82.5 cm)

Bu çalışmalarında serbest fırça vuruşlarıyla özellikle Boğaz'ın değişik görünümünü ve ışığın bu manzaralar üzerindeki etkisini bütün berraklığıyla yansıtır. Kalın boya katmanları ve belirgin fırça vuruşlarıyla manzaranın canlılığını ve hareketini vurucu bir şekilde ortaya koyar. Bu yanı sıra Halil Paşa "Empresyonist teknikle resim yapan ilk Türk ressamıdır."²²

Resim tekniği bakımından Halil Paşa ile benzer özellikleri paylaşan Hoca Ali Rıza eğitim amacıyla yurtdışına gitmemiştir. İstanbul'da doğup bir eğitimci ve bir asker ressam olarak bu kentte ömrünü geçiren bu sanatçı bir ekol olmuş, kendisinden

²² Celal Esat Arseven'den aktaran: N. Berk-K. Özsegin, Cumhuriyet Dönemi Türk Resmi, İş Bankası Kültür Yayınları, s: 20, 1983 Ankara

sonra gelen başta Sami Yetik olmak üzere birçok asker ressamı etkilemiştir. Şeffaf ve ışıklı renkleriyle İstanbul'dan çok sayıda mekan ve manzarayı tuvallerine aktarmıştır. Bunun yanında güçlü desen ve suluboya çalışmalarında da benzer mekanları konu edinmiştir.

Resim 23

Halil Paşa (1857-1939), Boğaziçi, tuval üzeri yağlıboya

Resim 24

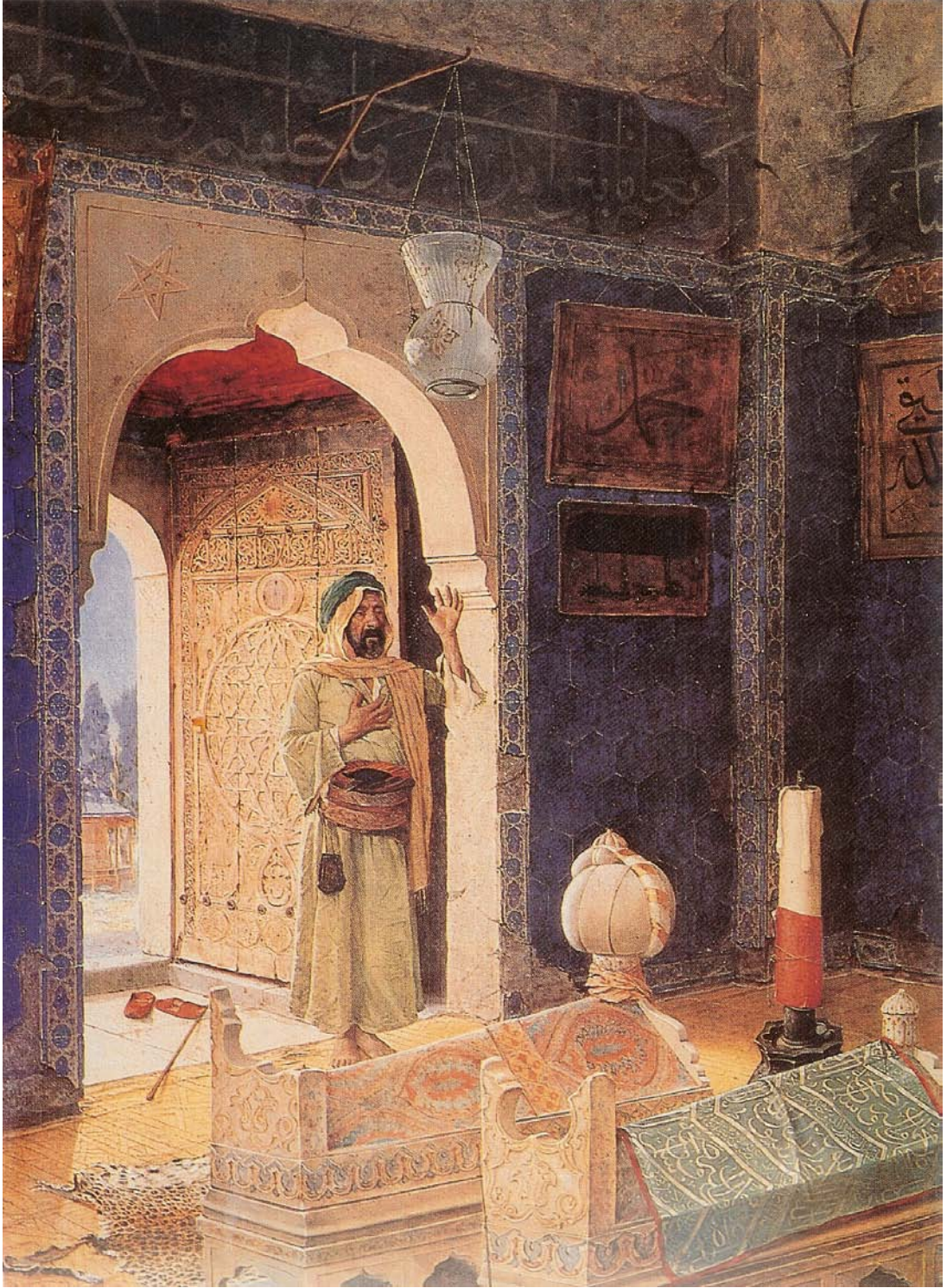
Hoca Ali Rıza (1864-1930), Boğaz'dan

Bu dönem sanatçılarının İstanbul Resimlerinde bir önceki dönemin resimlerindeki figürsüz ve fotoğraf donukluğunun kalmadığı görülür. Realist ve Empresyonist sayılabilecek tarzın hakim olduğu resimlere artık figür girmiştir. Bu çalışmalar İstanbul'un gündelik yaşamına dair giysi ve kent mimarisi hakkında bilgi vermesi bakımından önemlidir. Figürlü resim konusunda ön plana çıkan isim hiç kuşkusuz Osman Hamdi Bey'dir. Bu sanatçının Türk resim sanatına katkıları çok yönlüdür. Esasında Halil Paşa ya da Hoca Ali Rıza kadar İstanbul manzaraları yoktur. Fakat dönemin tabularını yıkarak resme figürü sokmuştur. İstanbul ile ilişkilendirebileceğimiz çalışmalarında genellikle figürlü iç mekan resimleri ağırlıklıdır.

Resim 25

Halil Paşa, (1857-1939)

Resim 26

Osman Hamdi (1842-1910), Şehzade Türbesi, tuval üzeri yağlıboya (123x93 cm)

Resim 27

Hoca Ali Rıza (1864-1930), Kız Kulesi, suluboya (18.5x13)

2.2. BÖLÜM: MEŞRUTİYET DÖNEMİ

2.2.1. Dönemin Sanat Ortamı Ve Sanayi-i Nefise Mekteb-i Alisi'nin Açılması

Meşrutiyet'ten söz etmek bir anlamda , II. Abdülhamit Döneminden söz etmekle eş anlamlıdır. Dört ay kadar süren IV. Murat döneminin ardından 33 yılı içine alan II. Abdülhamit iktidarı, 29 yılı baskı rejimi ile geçen bir dönemi işaretler. Bu dönemin sanat alanındaki en önemli iki olayı Sanayi-i Nefise Mekteb-i Alisi (Bugünkü adıyla **Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi**)'nin açılması ve Osmanlı Ressamlar Cemiyeti'nin kurulmasıdır. İstanbul, Sanayi-i Nefise Mekteb-i Alisi'ni Paris'te hukuk ve resim öğrenimi gören Osman Hamdi Bey'e borçludur. Okul ilk zamanlarda sadece erkek öğrencilere eğitim verir.

“İkinci Meşrutiyet'ten sonra, okula kız öğrencilerin de alınması yolunda isteklerin belirmesi üzerine, 1914'te resim ve heykel bölümlerini kapsayan yeni bir kısım (**İnas Sanayi-i Nefise Mektebi**) açılır Buranın ilk hocası ilk kadın ressamlarımızdan Mihri Müşfik'tir (1886–1954).”²³ Bu okulun kadın sanatçıları arasında Nazlı Ecevit, Güzin Duran Fahr-el Nisa Zeyd sayılabilir.

Resim 28

Nazlı Ecevit (1900-1985), salacaktır, tuval üzeri yağlı boya (55x65)

²³ Kaya Özsezgin, MSÜ. Resim Heykel Müzesi Kol., Yapı Kredi Yay. s: 39,

Osmanlı Ressamlar Cemiyeti Şehzade Abdülmecid tarafından bizzat desteklenir. Şehzade Cemiyet'in yayın organı ve Türkiye'nin ilk sanat dergisi olan Osmanlı Ressamlar Cemiyeti Mecmuası'nın yayınlanmasına yardım eder. Cemiyet'in de düzenlediği resim sergilerine katılır.

“Osmanlı Ressamlar Cemiyeti Mecmuası'nda dönemin sanatçıları da makale ve aralarına dağılan yazılarla tanıtılır. Şeker Ahmet Paşa, Ressam Şevket Bey, Osman Hamdi Bey, Ressam Hasan Rıza, Hoca Ali Rıza, Selvili Ahmet Emin gibi sanatçılar yaşamları ve yapıtları ile birlikte mecmuanın sayfalarını paylaşmışlardır.”²⁴

Bu iki olay ülkemizde sanatın kurumsal bir kimlik kazanması bakımından son derece önemlidir. Sivil alanda yaygınlık kazanan resim sanatı bu olanaklarla yeni açılımlara gebe olacaktır. Bu dönem Türk resim sanatı açısından son derece verimli olur. Türk resim sanatına yön veren birçok ressam bu dönemde yetişir. Tanzimat döneminde temeli atılan modern Türk resmi Meşrutiyet döneminde ilk meyvelerini vermeye başlar.

Resim 29

Şevket Dağ (1876-1944), Kapalıçarşı, tuval üzeri yağlı boya (101x74)

²⁴ Kıymet Giray, A.g.e., s:79

“Halil Paşa'nın Mısır'dan yaptığı peysajlarla resim, yıllarca bağlı kaldığı İstanbul doğasının dışına yönelirken, Sanayi-i Nefise'nin ilk mezunlarından Şevket Dağ (1876-1944) ile yüzünü iç mekan konularına çevirir. Özellikle cami enteryörleri, gizemli bir ışıkla aydınlanan bu tür konuları, pek de alışılmamış bir tutku halinde su yüzüne çıkarır. Ayasofya ve Rüstem Paşa gibi İstanbul'un tarihsel yapıları, Şevket Dağ'ın tablolarında, kapıdan iç mekana yönelen bir sanatçı tecessüsünün sınırlarını zorlamaya başlar”²⁵

“İç mekan ressamı olarak bilinen Şevket Dağ sivil ressamlar kuşağının ilk üyelerinden biridir”²⁶ Çok az sayıda çalıştığı dış mekan resimlerinde de İstanbul ile ilgili betimlemeler yer alır.

---

²⁵ Kaya Özsezgin Age. S: 65

²⁶ Tekel Resim Koleksiyonu, Temmuz 2002 İstanbul, s: 102

Resim 30

Şevket Dağ (1876-1944), İstanbul limanı

2.2.2. Meşrutiyet Döneminin Asker Ressamları

‘‘Sanayi-i Nefise’nin kuruluşunu izleyen dönemlerde, asker ressamaların bu kurum karşısındaki tepkileri, kimi zaman olumlu kimi zaman olumsuz olmuştur, ama gelişen koşullara kapalı kalmama yönünde ortak bir eğilim her zaman paylaşım bulmuştur.’’²⁷

Döneme damgasını vuran asker ressamların en önemlileri **Sami Yetik** (1878-1945), **Cevat Göktengiz** (1871-1939), **Diyarbakırlı Tahsin** (1874-1937), **Mehmet Ali Laga** (1876-1947), **Ali Sami Boyar** (1880-1967), **Mehmet Ruhi** (1880-1931) ve **Hikmet Onat** (1882-1977)’tır.

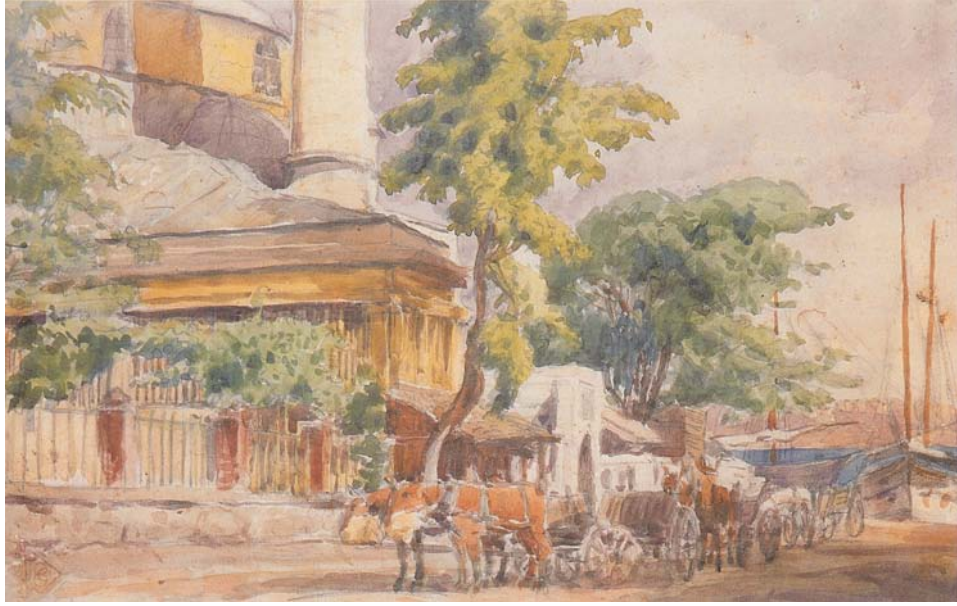
Resim 31

Sami Yetik (1876 – 1945), peyzaj, tuval üzeri yağlı boya, (30x45)

---

²⁷ Kaya Özsezgin, Age, s: 63

Asker ressamaların çalışmaları manzara ağırlıklıdır. Bu durum askeri okullarda verilen derslerin niteliği ile ilgilidir. “Askeri okullardaki resim derslerinin hemen hemen yalnızca manzara konusunda yoğunlaşmış olmasında bu dalın Hoca Ali Rıza gibi bir hoca tarafından öğretilmiş olmasının payı vardır.”²⁸ Sami Yetik’in çalışmalarında Hoca

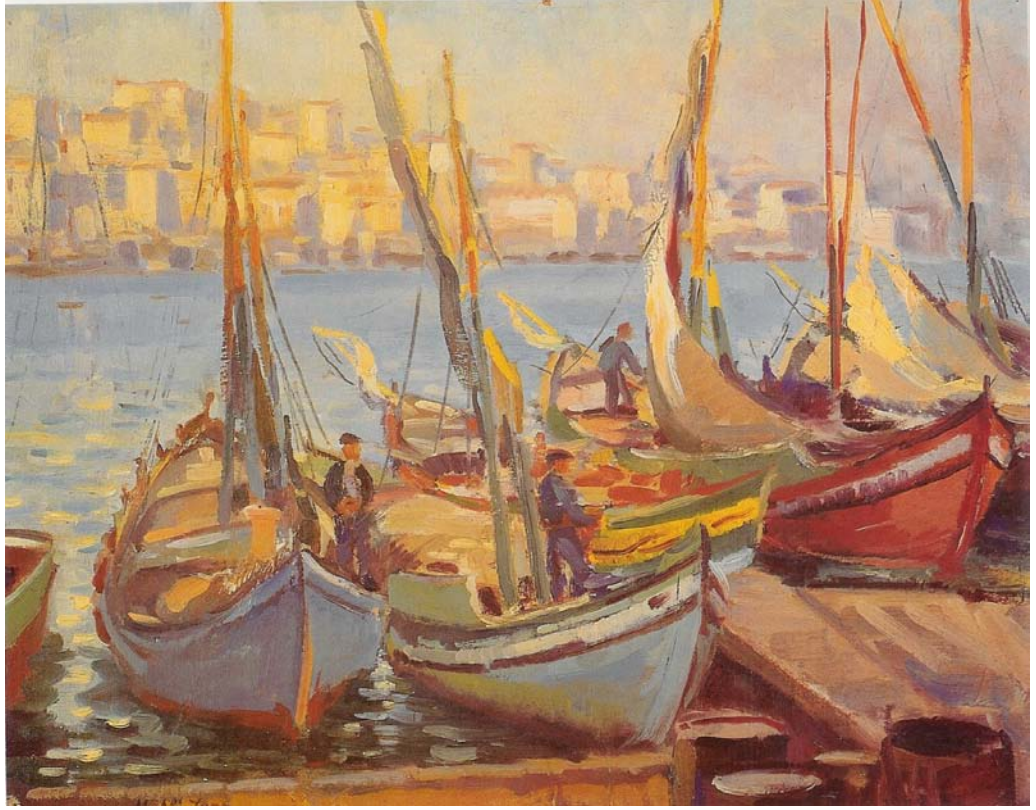

Resim 32

Cevat Goktengiz (1871 – 1939), Boğaziçi'nden, sulu boya (25.5x37)

---

²⁸ Kaya zsezgin, Sami Yetik, Y.K.Y. s:29

Resim 33

Mehmet Ali Laga (1878 – 1947), Kayıklar, duralit üzeri yağlı boya (57x46)

Ali Rıza'nın bu etkileri açıkça izlenebilir. Bu sanatçının manzaralarında yakın planda inceltici kullanmadan kalın tuşlarla ufuğa doğru gökyüzüyle kaynaşan İstanbul silüetleri dönemin empresyonist rüzgarlarının izleriyle bütünleşmiştir.

Resim 34

Ali Sami Boyar (1880 – 1967), Yenikapı, tuval üzeri yağlı boya (62x89)

Resim 35

Hoca Tahsin Diyarbakırlı (1874 – 1937), İstanbul limanı, kontraplak üstü yağlı boya (50x70)

2.2.3 Çallı Kuşaağı (1914 Kuşaağı)

Bu kuşaağın önemli bir bölümü devletin açtığı sınavda başarılı olarak Avrupa'ya gönderilen ressamlardan oluşur. "İkinci Meşrutiyetle birlikte Nazmi Ziya Güran, Hüseyin Avni Lifij, Mehmet Ruhi, Sami Yetik, İbrahim allı, Hikmet Onat, Namık İsmail 1908 yılında, Feyhaman Duran da 1910 yılı sonlarında Paris'e gönderildiler."²⁹

Resim 36

İbrahim allı (1882 – 1960), Adalar'dan, duralit üzeri yağlı boya (60x80)

"Bir bölümü ise Bahriye'yi bitirdikten sonra genç yaşta ordu saflarından ayrılıp Sanayi-i Nefise'ye resim öğrenimi için giren sanatçılardan (Hikmet Onat, Ruhi Arel, Ali Sami Boyar) oluşan bu kuşaağın, allı adıyla özdeş tutulmasının nedeni, İbrahim allı'nın bütün kuşaağı egemen olan yaygın nüktedan kişiliği, Akademi

²⁹ Sezai Cem, İzlenimciliğin Yüzüncü yıl Kutlaması ve Bizim İzlenimciler, Ankara Sanat, sayı 102 s: 12

hocalığının dışındaki çelebi yaşamı, dönemin ileri gelen kişileriyle sofrâ kültürü bazında kurduğu renkli dostluklar.”³⁰

Resim 37

İbrahim Çallı (1882 – 1960), Adalar'dan, tuval üzeri yağlı boya

---

³⁰ Kaya Özsezgin, A.g.e.

Bu kuşak Türk resim tarihinde Empresyonizm (izlenimcilik) akımının temsilcileri olarak kabul edilir.

“Çallı ve arkadaşları Empresyonizm, Post-empresyonizm, Neo-empresyonizm ve Fovizm gibi sanat akımlarının hayatiyetini yitirmiş biçimlerinin hala ayak sürüdüğü ancak Ekspresyonizm Kübizm, (ve bir başka yerde, bir yere kadar da Futurizmin) olgunluk dönemini yaşadıkları Paris ortamında öğrenim gördükten sonra Türkiye’ye Empresyonizmi getirmişlerdir”³¹

Fakat Çallı Kuşağı’nın izlenimciliği ile Avrupa’daki izlenimciliğin sorunsal farklılıkları vardır. “Artık, ressamlar çalışmalarını hemen hemen tamamen açık havada sürdürüyor, doğanın sürekli değişimi içinde kaçıp giden her izlenimi yakalamak istediklerinden, resimlerini tuval üzerinde mümkün olduğunca kısa bir sürede canlandırmaya çaba gösteriyorlardı.”³²

Yukarıda belirtildiği gibi Avrupa’daki izlenimcilerin sorunsal ışığın optik görüntülerini yakalamakken, Çallı Kuşağı onlarla salt üslup bakımından benzeşir.

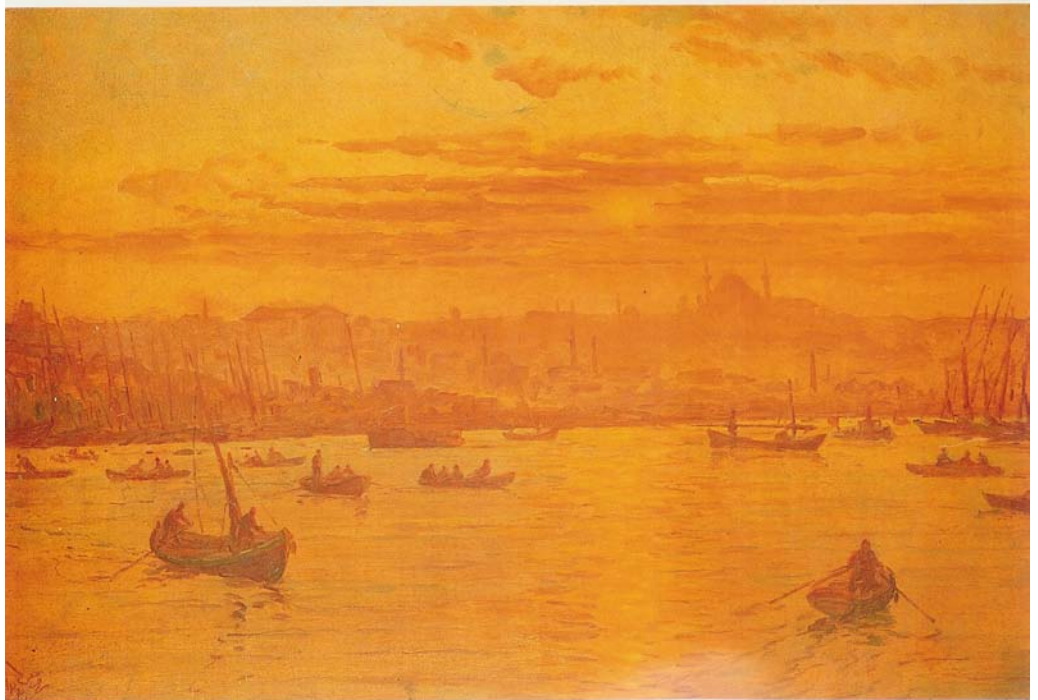
³¹ Kemal İskender, Modernizm ve Türk Resmi-1, Türkiye’de Sanat, s: 20 Sayı 3

³² Maurice Sérullaz, Empresyonizmin Sanat Ansiklopedisi Çev. Devrim Erbil, Remzi Kitabevi s: 14

Resim 38

**Nazmi Ziya Güran (1881 – 1937), İstanbul'dan peyzaj, tuval üzeri yağlı boya
(60x74)**

Resim 39

M. Ruhi Arel (1880-1931), İstanbul Limanı, tuval üzeri yağlı boya

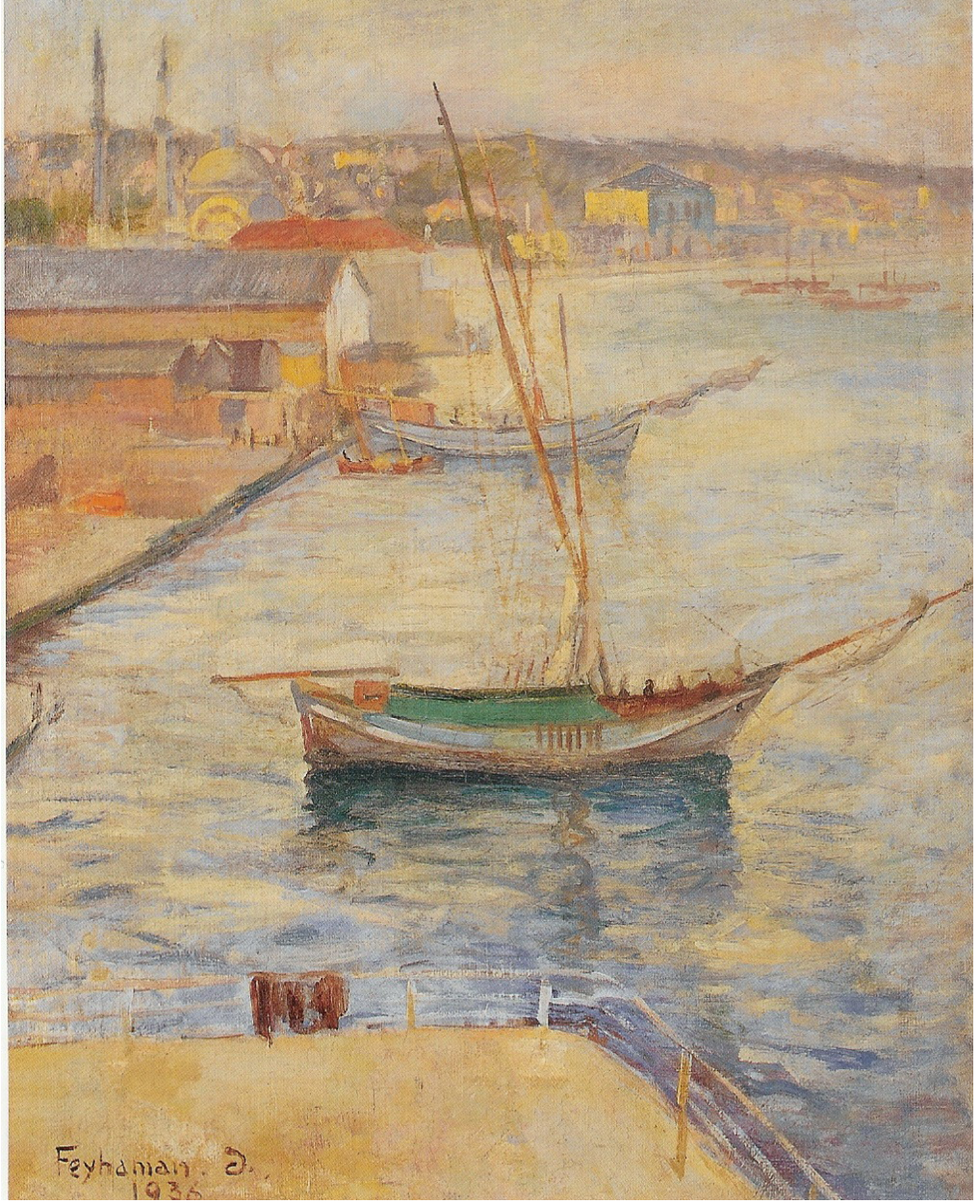
Resim 40

Nazmi Ziya Güran, Nusretiye camii, tuval üzeri yağlı boya (60x74)

Resim 41

**Namık İsmail Sebük (1890 – 1935), Mehtapta camii, tuval üzeri yağlı boya
(100x84.5)**

Resim 42

Feyhaman Duran (1886 – 1970), tuval üzeri yağlı boya

Yukarıda saydığımız sanatçılar dışında Cevat Erkul, H. Vecih Bereketoğlu, Pertev Boyar ve 1917 Devrimi'nden sonra Rusya'dan İstanbul'a gelen İbrahim Safi ve Naci Kalmukoğlu gibi isimler de izlenimci doğrultuda İstanbul peyzajları üretmişlerdir.

Resim 43

Cevat Erkul (1897 – 1981, Arnavutköy yalıları, tuval üzeri yağlı boya (54x73))

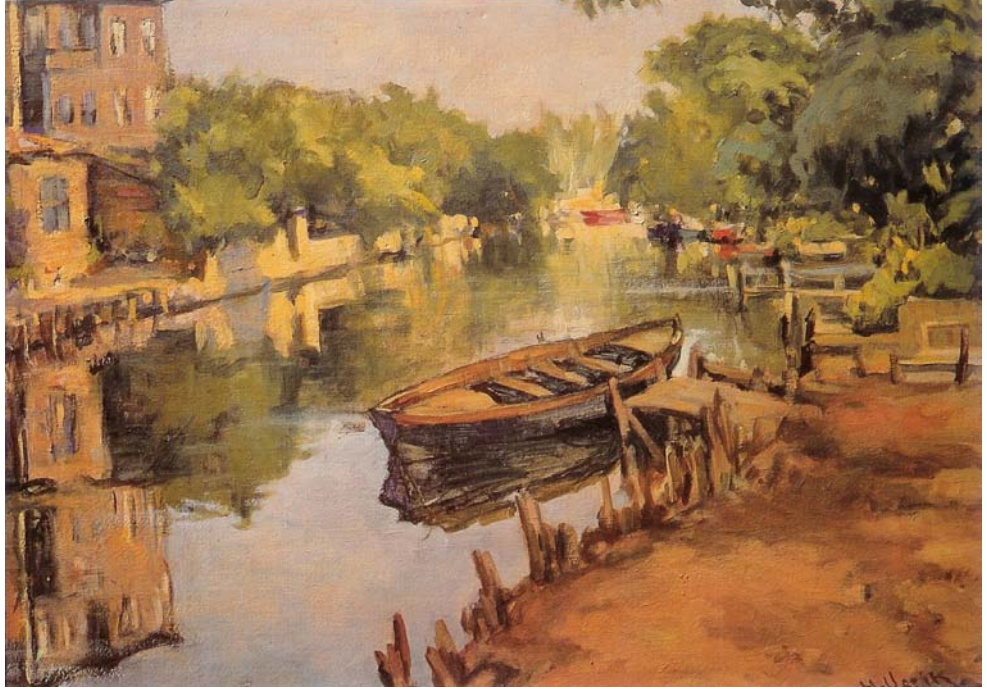
Resim 44

Pertev Boyar (1897 – 1981), Moda, , tuval üzeri yağlı boya (28x41)

Resim 45

İbrahim Safi (1898 – 1984), İstanbul Limanı, tuval üzeri yağlı boya (50x65)

Resim 46

**H. Vecih Bereketoğlu (1895 – 1970), Kurbağalıdere, tuval üzeri yağlı boya
(53x74)**

Resim 47

H. Vecih Bereketoğlu, Kurbağalıdere, tuval üzeri yağlı boya

Resim 48

Naci Kalmukoğlu (1896 – 1956), Rumelihisarı. Duralit üzeri yağlı boya (31x43)

Empresyonizmin doğadaki sürekli değişimin içindeki her anı yakalama tutkusu Türk izlenimcilerinin çalışmalarına da biçim vermiş onların hem konu hem de teknik anlamdaki tercihlerini belirlemiştir. Bu bağlamda konu tercihleri peyzajdan yana olmuş ve açık havada mekan-ışık ilişkisini hızlı bir şekilde tuvallerine aktarmağa çalışmışlardır.

Dolayısıyla dış mekan çalışmaları ön plana çıkınca İstanbul, Meşrutiyet dönemi Türk resminin ana teması haline gelir. Türk resim tarihinde en çok İstanbul resmini bu dönemin sanatçıları yapar. İstanbul'la ilişkisi bağlamında Hikmet Onat'ın hem bu kuşağın diğer sanatçıları hem de Türk resim tarihinde ayrıcalıklı yeri vardır.

Onun sanatı İstanbul'la birlikte anıla gelmiştir

‘‘Hikmet Onat bir açık hava ressamıdır, ama açık hava resminin klasik boyutuyla ilgili değildir. İRHM (İstanbul Resim Heykel Müzesi)’deki Fındıklı Sırtları, Kabataş İskelesindeki Mavnalar gibi, bir bölümü özel koleksiyonlarda yer alan çalışmaları, kendine özgü tuş tekniğinin incelikleri açısından da peyzaj türünü, Türk resminin doruklarına yükseltir.’’³³

Resim 49

Hikmet Onat (1882 – 1972), Küçüksu eşmesi, tuval üzeri yağlı boya (55x73)

‘‘Hikmet Onat tüm istenç ve yargıları aşan güçlü bir coşku ile hergün bir başka tepeden İstanbul’u resimler. Kurbağalıdere, Anadolu Hisarı, Topkapı Sarayı, Üsküdar, Salacak, Boğaz, Göksu, Boğaz Yahıları, Kıyılarda Balıkçılar, Kuzguncuk, Kuruçeşme, Eyüp Sırtları, Paşa Limanı, Küçüksu eşmesi, Barbaros Türbesi, zgn bir anlatımla yeniden yaşamsallık kazanır Hikmet Onat tuvallerinde.’’³⁴

³³ Kaya zsezgin MS Resim Heykel Müzesi Kol., s: 76-77)

³⁴ Kıymet Giray, Hikmet Onat, YKY, s: 34.

Hikmet Onat kimi zaman aynı mekanları farklı açılardan birden fazla çalışmasına konu yapmıştır. Bunlar arasında Kurbağalıdere, Üsküdar'da Sokaklar, Paşa Limanından Üsküdar, Balaban İskelesi, Boğaz Manzaraları, Anadolu Hisarı Peyzajları sayılabilir.

Resim 50

Hikmet Onat, Kurbağalı dere, tuval üzeri yağlı boya (66x84)

Resim 51

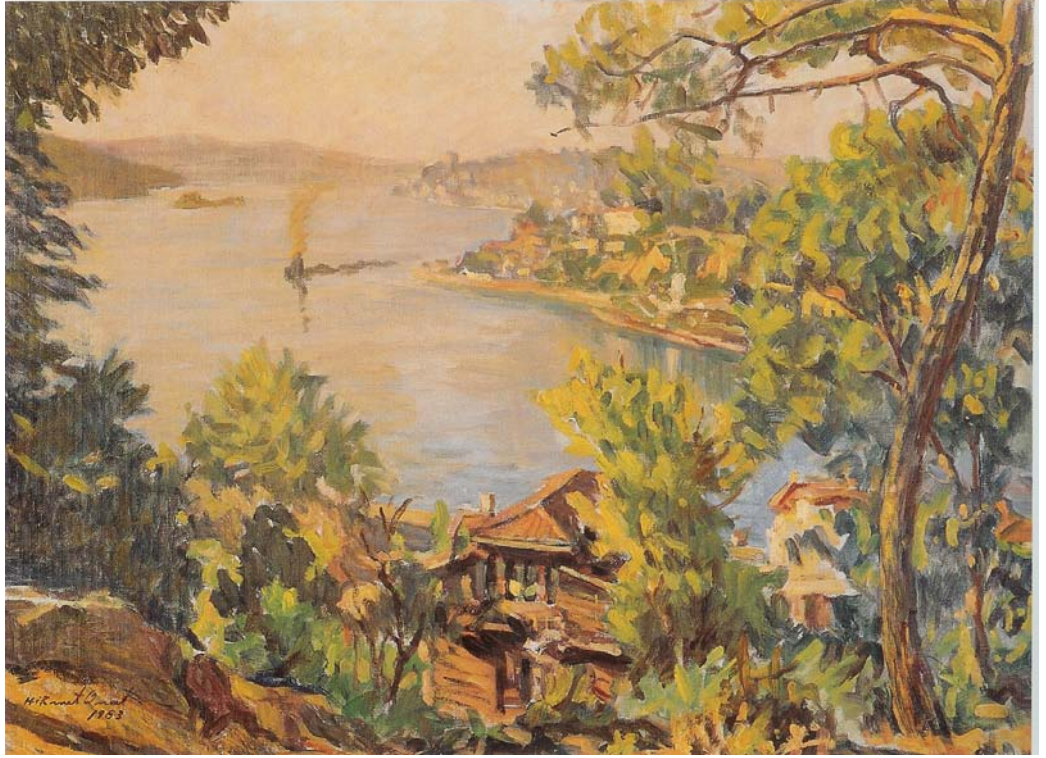
Hikmet Onat, tuval üzeri yağlı boya

Resim 52

Hikmet Onat, kız kulesi, tuval üzeri yağlı boya

“İstanbul’a Boğaziçi’ne bu denli yakın durmak, bir sevgili gibi her anını izlemek, yakalanan güzellikleri fırçanın ucundan renk ve ışık olarak tuvale aktarmak Hikmet Onat’ı ayrıcalıklı bir sanatçı kılacak, bir İstanbul ressamı, bir peyzaj ustası olarak sanat tarihi içindeki saygın yerine taşıyacaktır.”³⁵

Resim 53

Hikmet Onat, tuval üzeri yağlı boya

Hiç kuşkusuz Onat kadar olmasa da bu kuşağın diğer ressamları da birer İstanbul aşığıdır ve resimlerine İstanbul’u her dönemlerinde taşımışlardır.

Bu sanatçılardan biri de portreleri ve figür ağırlıklı alegorik çalışmalarlarıyla anılmasına rağmen manzara resimlerinden vazgeçemeyen Avni Lifij’dir. “Nurullah Berk, Lifij’i portreleri, kompozisyonları yanında, asıl, İstanbul görünümünde bulmak gerektiğine değinmektedir”³⁶

³⁵ Kıymet Giray, Hikmet Onat’ın Fırçasından Boğaziçi, P Sanat Kültür Antika Dergisi, sayı 19, Güz 2000, s: 166

³⁶ (Ahmet Kamil Gören Türk Ressamları Dizisi-7 Avni Lifij, YKY. 2001, 2. Baskı, s: 272)

Resim 54

Hüseyin Avni Lifij (1886 – 1927), İstanbul'da sabah

Lifij kimi zaman figürlü kimi zaman da figürsüz çok sayıda manzara resmi yapmıştır.

“Figürlü manzara çalışmaları içinde köy, kasaba ve kent görünimleri ve buralarda yer alan mezarlık, cami, medrese, türbe, han, sur kapısı, çeşme, ev gibi mimari yapıtlar yer almıştır... gerek İstanbul’da gerekse Ankara’da gerçekleştirdiği çalışmalar arasında bu kentlerin önemli kültür mirasları arasında yer alan yapılar, kimi zaman ince ayrıntıları yakalamayı da amaçlayan desen, kimi zaman da yağlıboya olarak serbest bir anlayışla ele alınan, kullanılan renklerle adeta fantastik, şiirsel bir görünüme bürünen çalışmalar olarak karşımıza çıkmaktadır.”³⁷

“Sanatçının bu çalışmaları içinde yer alan ve çoğunluğu İstanbul’da bulunan yağlıboya veya karakalem tekniğiyle gerçekleştirilmiş camili görünümelerde, camiler, kimi zaman evlerin, sokakların oluşturduğu bir semtin geri planında siluet şeklinde belirirken, kimi zaman da tek başlarına karşımıza çıkmaktadırlar”³⁸

Hiç kuşkusuz Lifij’in İstanbul resimleri salt anıtsal yapılarla sınırlı kalmamıştır.

“büyük bir doğa tutkunu olarak açık havada gerçekleştirdiği çalışmalar arasında ağaçlı görünüm ve ağaç etütleri önemli bir yer tutmaktadır. İçlerinden birçoğunu poşad olarak da değerlendirebileceğimiz ağaçlı görünüm, yine değişik mevsimlerde, değişen ışık değerleri altında, doğanın duyarlıkla yansıtıldığı örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır”³⁹

³⁷ Ahmet Kâmil Gören, Age. s:268-269)

³⁸ (Ahmet Kâmil Gören, Age. 269)

³⁹ A. Çoker’den aktaran, Ahmet Kâmil Gören, Age. s:271

Resim 55

Hüseyin Avni Lifij (1886 – 1927), çeşmeli manzara, tuval üzeri yağlı boya (30x40)

Lifij'in yapıtları arasında ölüdoğalar gibi, denizi ele alan çalışmaları da az sayıda bulunmaktadır. 19. yüzyılın başından itibaren İstanbul'a gelen Batılı ressamlar için Boğaziçi ve Haliç önemli bir çalışma konusu olduğu halde "Türk ressamların denize ulaşmaları için Osman Hamdi Dönemi ile 1914 Kuşağı temsilcilerini beklemek gerekmiştir."⁴⁰

⁴⁰ (Semra Germaner'den aktaran: Ahmet Kâmil Gören, Age. s:270)

2.3. BÖLÜM : CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK RESMİNDE İSTANBUL

Tanzimat döneminde temelleri atılan birçok düşünce ve eğilim Cumhuriyet'in kuruluşu ile birlikte yeni devletin de desteğiyle geri dönülemez bir şekilde gelişmeye ve kurumsallaşmaya başlar. Kendisini bir modernleşme projesi olarak ortaya koyan Cumhuriyet ideolojisi için sanat modern toplum olmanın önemli bir kriteridir. Hiç kuşkusuz Osmanlı'nın son döneminde de sanatçılar desteklenmiştir. Yukarıda da değindiğimiz gibi özellikle Meşrutiyet dönemi'nde yurtdışına öğrenci göndermek başta olmak üzere yöneticiler bu alanı son derece önemsemişlerdir. Cumhuriyetle birlikte bu uygulamalar devam etmiş aynı zamanda sanat konusunda resmi bir politika oluşturulmuştur.

Resim 56

Mahmut Cüda (1904 - 1987) camili peyzaj

Bu ortamdan güzel sanatların her dalı pay almıştır. Mimari, tiyatro, resim, heykel, müzik, opera ve bale alanlarında yeni birçok kurum oluşturulmuş ve devlet politikası belirlenmiştir. Cumhuriyet dönemine damgasını vuran birçok sanatçı devlet desteği ile yurt dışında eğitim almıştır.

Resim 57

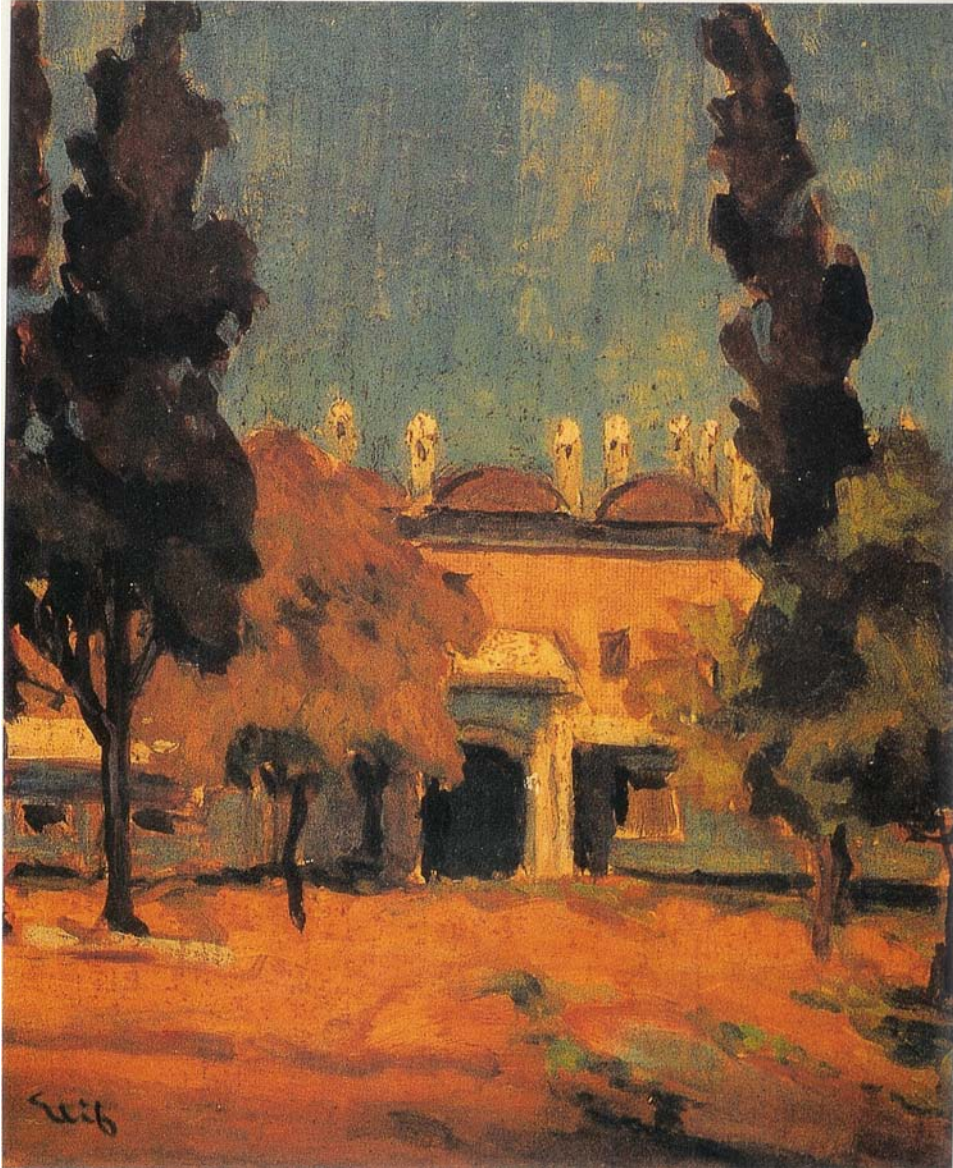
Saim zeren (1902 – 1964), Kandilli

Resim alanındaki ilk önemli gelişmeler arasında Devlet Resim ve Heykel Sergileri'nin yıllık olarak başlaması (1940), Leopold Levy'nin Güzel Sanatlar Akademisi'nin resim bölümü başkanlığına getirilmesidir.

Hiç kuşkusuz devlet desteği kadar bu dönemdeki sanatsal gelişmelere etki eden diğer bir faktör de yeni toplumsal yapının getirdiği özgürlük ortamıdır.

Bu ortamın etkisiyle “Güzel Sanatlar Akademisi’nde öğrenimlerini sürdüren gençler, birleşerek kendileri için bir sanat ortamı yaratma çabasına gireceklerdir.”⁴¹ Bu çabaların sonucunda bu genç sanatçılar **Yeni Ressamlar Cemiyeti** adı altında birleşirler. Cemiyet’in kurucuları; **Mahmut Fehmi (Cüda)**, **Şeref Kamil (Akdik)**, **Saim Özeren**, **Refik Fazıl (Epikman)**, **Elif Naci**, **Muhittin Sebati**, **Ali Avni (Çelebi)** ve **Ahmet Zeki (Kocamemi)**’dir.

Resim 58

Elif Naci (1898–1987) Süleymaniye, ahşap üzeri yağlı boya (30x25)

⁴¹ Kıymet Giray, İş Bankası Koleksiyonu, s: 240

Resim 59

Ali Avni Çelebi (1904-1993), Topkapı sarayı orta avlu

Resim 60

Zeki Kocamemi (1900-1959), peyzaj, tuval üzeri yağlı boya (33x41)

Bu Cemiyet, etkin üyelerinin eğitim amacıyla yurtdışına gönderilmelerinden sonra dağılır. Bir süre sonra 1928 yılında yurtdışından dönen bu genç sanatçılar 1929 yılında Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği'ni kurarlar. “İlkin Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği, sonra ‘D Grubu’, o yıllara kadar süren Empresyonizm akımına yeni eğilimler ekleyeceklerdi.”⁴²

---

⁴² Nurullah Berk, Age., s: 32

2.3.1. Müstakiller

Bu ressamalarda hiç kuşkusuz önceki kuşak kadar güçlü bir İstanbul tutkusu yoktur. **Hikmet Onat, Hoca Ali Rıza** ya da **Nazmi Ziya** kadar İstanbul resmi yapmamışlardır. Özellikle estetik kayguları bir önceki kuşağa göre değişmiştir. Kübist ve konstrüktivist tarzın egemen olduğu formlara yönelmişlerdir. Dolayısıyla resimsel öncelikleri daha çok natüremort ve figüratif ağırlıklı olduğundan manzara geri plana itilmiştir. Önceki kuşağın sanatçıları

“çalışma ve yetiştirme koşullarının, yaşadıkları dönemlerin etkisiyle, resimledikleri konuya, görünümüne bağlı kalmış, onları kişisel yorumlarla değiştirme eğilimini göstermemişlerdir. Entelektüel katkılar, modeli değiştirme, üsluplaştırma araştırması, İstanbul teması üstüne istif, düzen, desen ve renk bakımından denemeler tablolarında rastlanmaz...”⁴³

“Oysa 1928 ile 1940 arası kurulan yeni sanat toplulukları, bir yandan Batı’lı eğilimlerin etkisi, bir yandan da soyutluğun egemen olduğu ulusal sanatın hatırlanışıyla gerçeklikten ayrılıyor, fikirsel çabanın sanattaki önemini, rolünü kavramaya başlıyorlardı.”⁴⁴

Bu grubun sanatçıları arasında İstanbul’u en çok resimleyen Şeref Akdik olmuştur. Daha ağırlıklı olarak “Cumhuriyet devrimlerini ve Atatürk’ün toplumun gelişmesini hedefleyen yeniliklerini resimler. Fakat İstanbul, Akdik’in paletinin vazgeçilmez konusu olarak bir yaşam boyu resimlenecektir.”⁴⁵ Bahariye’de yaşayan ve Haydarpaşa Lisesi’nde görev yapan Akdik özellikle Boğaz’ın bu bölgelerden görünümünü resimler.

---

⁴³ Nurullah Berk, Age. s: 32

⁴⁴ Nurullah Berk, Age. s: 33

⁴⁵ Kıymet Giray, Age. s:250

Resim 61

Şeref Akdik (1899-1972), Salacak iskelesi

Resim 62

Şeref Akdik, Çamlıca'dan Boğaz

Ayrıca **Akdik**'in yanı sıra manzaradan çok İstanbul'un günlük yaşamını yansıtan resimlerinde **Cevat Dereli** "kendine has, derinlik yerine yüzeyde oluşan, rahat, hemen çizilmiş hissi veren bir üslup benimsemiştir."⁴⁶

"Köy kahvelerinden, balıkçı tezgahlarına, kıyı görünülerinden balıkçı lokantalarına, cümbüşlerden Bağdat Caddesi'ne uzanan konu çeşitliliği içinde benimsediği, özümlediği biçimini yaşamının sonuna dek ödün vermeden sürdürür."⁴⁷

Resim 63

Cevat Dereli (1900-1989)

⁴⁶ Elif Çimen, 19. Yüzyıldan Günümüze İstanbul Kent Dokusunun Türk Resminde Yansımaları,s:51

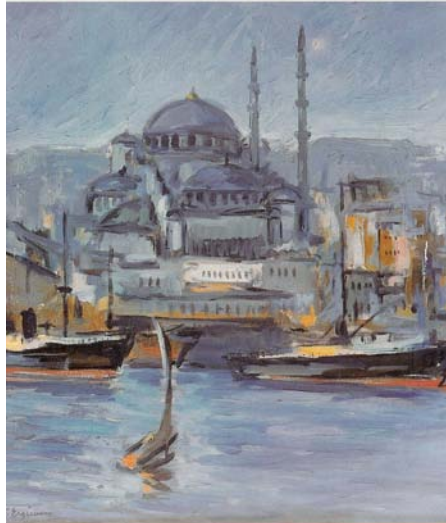
⁴⁷ Kıymet Giray, Cevat Dereli Ve Sanatı, Türkiye'de Sanat (dergi), Sayı 8, Mart-Nisan 1993, s: 39

Müstakillerin çevresinde toplanan ve sergilerine katılan diğer sanatçılardan İstanbul resimleriyle dikkat çeken isimlerin başında **Ziya Keseroğlu, Edip Hakkı Köseoğlu, Nurettin Ergüven, Kenan Özbel, Celal Esat Arseven, Nurettin Kararca** ve **Hamit Görele** sayılabilir. Ayrıca bu dönem Saip Tuna “İstanbul’a bir başka köşeden bakmaktadır”⁴⁸

Resim 64

Edip Hakkı Köseoğlu (1904–1991), İstanbul’dan peyzaj, tuval üzeri yağlı boya(33x46)

Resim 65

Nurettin Ergüven (1905–1976), Yeni camii, tuval üzeri yağlı boya (59x48)

⁴⁸ Kıymet Giray, Tekel Resim Koleksiyonu s: 11

Resim 66

Hamit Görele (1903–1980), Adalar'dan

2.3.2. d Grubu

Cumhuriyet'in onuncu yılında toplumsal yaşamın her alanında yapılan devrimler, çeşitli kurumlarda yapılan reformlarla çağı yakalama ve evrensel değerlere ulaşma çabaları sürüp giderken sanat alanında da modernleşme atakları yoğunluk kazanır. Daha önce Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği ile kurumsal bir nitelik kazanan bu modernist yaklaşımlar ressam **Zeki Faik İzer**, **Nurullah Berk**, **Cemal Tollu**, **Elif Naci**, **Abidin Dino** ve heykeltıraş **Zühtü Müridoğlu** tarafından kurulan 'd Grubu' ile yeni bir ivme kazanır. Grup, çalışmalarındaki biçim ve formun hacimsel yaklaşımındaki benzerliklerden ötürü Müstakillerin bir devamı sayılabilir.

Resim 67

Zeki Faik İzer (1905–1988), Dolmabahçe sahili, tuval üzeri yağlı boya (55x58)

Resim 68

Cemal Tollu (1899–1968)

Grup üyelerinin Paris’te **Andre Lhote** öğrencileri olup, bu atölye öğretilerinin konstrüktif kübizm estetik anlayışıyla eserler ürettiği göz önüne alınırsa ; d Grubu sanatçılarının hacimsel kurt formlarının “peyzajlarda da egemen olan bir biçim anlayışı, dış gerçekliğe ilişkin yansıtmacılık değil, yorumsallığı ve sağlam biçimciliği öne çıkaran soyutlamacı ve üç boyutluluktur.”⁴⁹

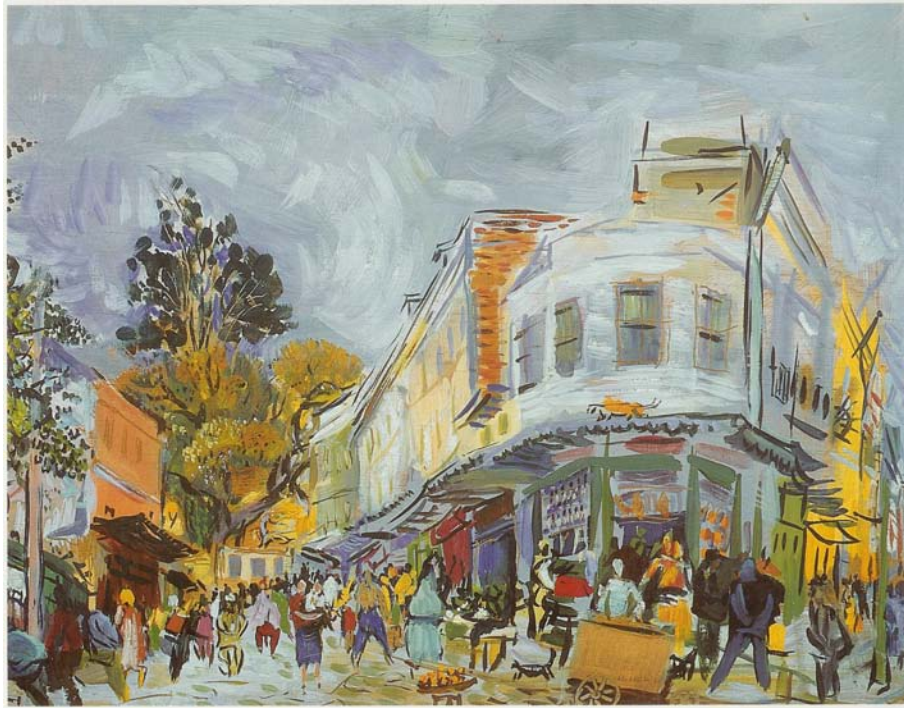
⁴⁹ Kaya Özsezgin, Cemal Tollu Retrospektif, YKY 2005, s: 15)

Resim 69

Cemal Tollu , Erenköy'den adalar, tuval üzeri yağlı boya (45x65)

Grubun sanat anlayışını, dünya görüşlerini ve tanıtım yazılarını Nurullah Berk üstlenmiştir. Ayrıca eleştirmen Fikret Adil de tanıtım yazılarıyla gruba destek vermiştir.

Resim 70

Bedri Rahmi Eyüboğlu(1911–1975), Tophane, duralit üzeri yağlı boya (40x47.5)

Resim 71

Bedri Rahmi Eyüboğlu, Anadolu Hisarı

Peşpeşe açılan sergilerle ve grubun temsil ettiği sanat anlayışının yarattığı etkiyle grup üyeleri çoğalmış aralarına Bedri Rahmi Eyüboğlu, Halil Dikmen, gibi önemli sanatçılar katılmıştır. Ayrıca sanat anlayışlarına koşut diğer sanatçılardan Arif Bedii Kaptan, Salih Urallı, Eren Eyüboğlu, Eşref Üren, Turgut Zaim, İlhami Demirci, Şükriye Dikmen, Hakkı Anlı, Hulusi Mercan, Ercüment Kalmık, Fahr El Nisa Zeyd ve Sabri Berkel gibi sanatçılar da grubun sergilerine katılmışlardır.

Resim 72

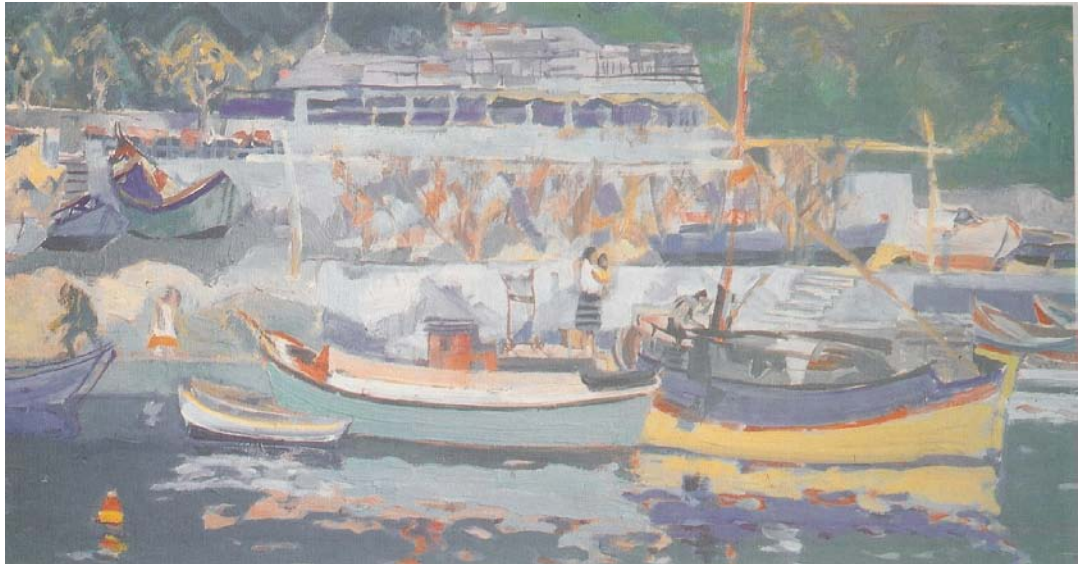
Arif Bedii Kaptan (1906–1982), Emirgan Çınaraltı kahvesi (21x27)

Resim 73

Eşref Üren (1897–1984), İstanbul, duralit üzeri yağlı boya (46x61)

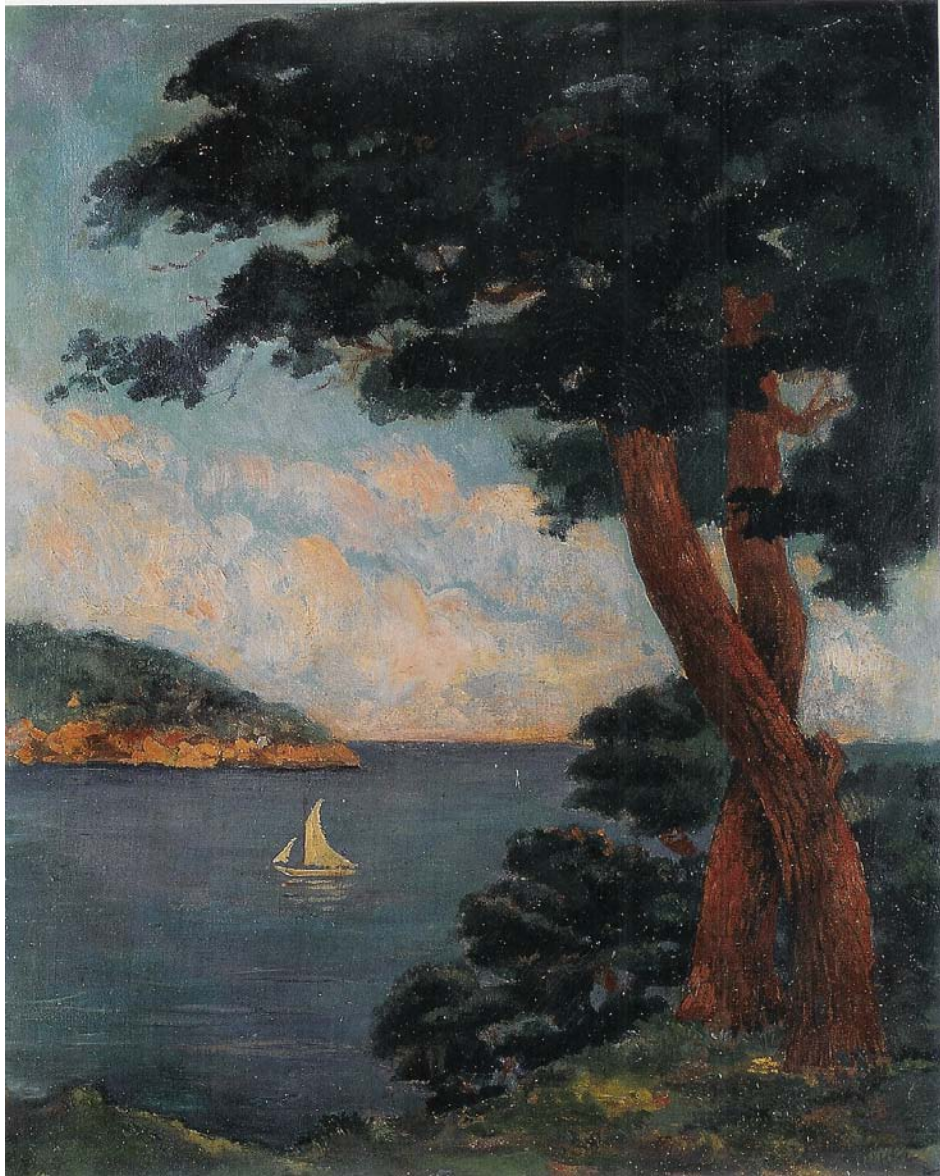
Üslupsal yaklaşımlarından ötürü İstanbul manzaraları fazla işlenmemişse de 'd Grubu' sanatçıları arasında en vurucu İstanbul peyzajları Bedri Rahmi Eyüboğlu ve Hulusi Mercan'da görüyoruz.

Resim 74

Hulusi Mercan (1913–1988), Boğaz'dan, duralit üzeri yağlı boya(49x61)

“Bedri Rahmi, İstanbul’u yağlı boya, guaş, sulu boya, desen ve gravürçülük yoluyla resimlerinde yansıtırken, yine bir İstanbul sanatı olan geleneksel yazmacılığı yeni bir havayla canlandırmıştı.”⁵⁰ Bu isimlerin yanı sıra Arif Bedii Kaptan, Turgut Zaim, Zeki Faik İzer ve Abidin Dino az sayıda da olsa İstanbul’u zaman zaman resimlerine konu yapmışlardır.

Resim 75

Turgut Zaim (1906–1974), Adalar’dan

⁵⁰ Nurullah Berk, Age., Sayfa 40

“Grup 1951’e kadar ortak düşüncelerle 15 sergi gerçekleştirdi. Bu tarihten itibaren sanatçılar da farklı anlayışlara yönelme beraberlikten uzaklaşma gözlendi.”⁵¹

Resim 76

Ercüment Kamlık (1908–1971), Tekneler

---

⁵¹ Elif Çimen, Age., Sayfa 57

Resim 77

Sabri Berkel (1908–1993), İstanbul'dan görünüm, tuval üzeri yağlı boya

Resim 78

Eren Eyüboğlu (1913–1988), İstanbul'da balıkçılar, tuval üzeri yağlı boya

2.3.3. Günümüz Türk Resminde İstanbul

1940'lı yıllara gelindiğinde Avrupa'da 2. Dünya Savaşı'nı bütün vahşetiyle yaşayan sanatçıların ekspresyonist ifade tarzı ile oluşturdukları resimlerde savaşın kaotik ve acımasız ortamını resmederler. Bu sanatçılar bu ortamın etkisiyle zaman zaman modern dünyanın politik değerlerini hicveder ve insani duyarlılıkları ön plana çıkarırlar. Toplumsal sorumluluk duygusuyla hareket ederler. Bunun paralelinde Türkiye'de de "Amaçları, toplum kesitlerinin yaşam özelliklerini yansıtan resimler yapmaktır"⁵²(diyen bir grup sanatçı Yeniler Grubu adıyla farklı bir bakış geliştirmeye çalışıyordu.

Bu grup 1940'lı yıllarda İstanbul'da kurdukları sergilerle sanat eğilimlerini yaymağa başlamışlardır. Nuri İyem, Turgut Atalay, Selim Turan, Avni Abraş, Fethi Karakaş, Mümtaz Yener, Agop Arad gibi isimlerin yer aldığı grup "Müstakiller ve d Grubu ile başlayan Batı akımlarını zararlı buluyor, Türk resminin kendini bulması gerektiği prensibine sarılıyorlardı"⁵³

Resim 79

Nuri İyem, (1915- 2005) Şile'den, tuval üzeri yağlıboya (86x120)

⁵² Kıymet Giray Türkiye İş Bankası Koleksiyonu s: 420)

⁵³ Nurullah Berk, Age s: 42)

Resim 80

Turgut Atalay, (1918-2004)Ayasofya, tuval üzeri yağlıboya (58.5-78)

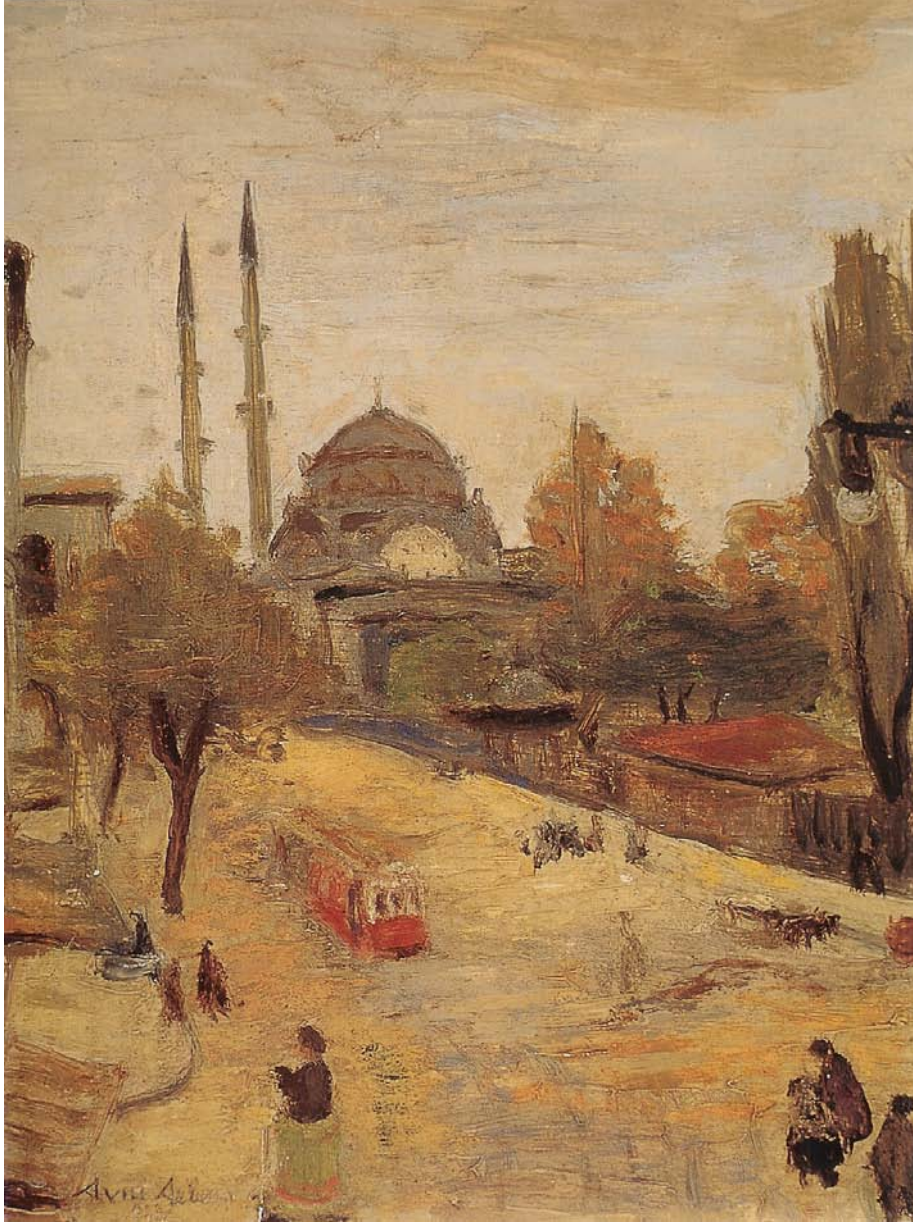
Yeniler'in ilk sergilerinde manzaralara rastlansa da

“sanatın asıl anlamını portre, natürmort, görünüm gibi klasik türlerden çok toplum yaşantısından seçilen konuların işlenmesinde görüyor, resim sanatının sosyal rolünün önemini bu tutumla güçlendirmek istiyorlardı. İstanbul yaşamı, doğal görünümleri bir yana, sosyal sorunlar bakımından konuca hayli zengindi”⁵⁴

Yeniler Grubu 1950'li yılları başında dağılır. Bu grubun İstanbul'la ilintisi sınırlı olmakla beraber Ferruh Başağa'nın İstanbul limanından denemeleri, Mümtaz Yener'in figürlü düzenlemeleri, Nuri İyem'in 'Davul zurna', 'Nalbant' ve

⁵⁴ Nurullah Berk, Age., 42

'Emekçiler' ve Avni Arbaş'ın 'Tophane Camisi' gibi çalışmaları bu bağlamda değerlendirilebilir.

Resim 81

Avni Arbaş, (1919-2003) Tophane Camii

1950'li yıllara gelindiğinde Türkiye'nin toplumsal ve siyasal yaşamında önemli değişimler yaşanmıştır. Bu dönemde çok partili yaşama geçilmiş, DP(Demokrat Parti)'nin iktidara gelmesiyle birlikte Cumhuriyetin ilk yıllarında

devlet bürokrasisinin eliyle oluşturulmaya çalışılan modern kültür, yeni siyasal aktörlerin siyasal yaşama katılmasıyla beraber günümüze kadar devam eden ve modern-muhafazakar ikiliği içinde algılanan bir çatışma ortamına girmiştir.

Aslında bu çatışma önemli ölçüde toplumun bazı kesimlerinde modern yaşamın yarattığı yıkıcı etkilerin ve ulusal değerlerden uzaklaşma korkusunun bir ürünüdür. Bir çok aydın modern yaşamı benimsemekle beraber batı teknik ve bilimi ile ulusal-geleneksel değerleri birleştirmek gerektiğini ifade etmiştir. Bu düşünce siyasal, bilimsel ve kültürel alanda birçok taraftar bulmuştur.

“Bu yıllarda İstanbul’da Devlet Güzel Sanatlar Akademisi’nde resim öğrenimi görmekte olan gençler arasından bir kısmı da, sanatçı üsluplarını belirlemeye çalışırken kendilerini bu görüşün içinde bulurlar.” (Kıymet Giray, Türkiye İş Bankası Koleksiyonu, Sayfa 464) Bu sanatçıların temsil ettiği anlayış hem birçok yazar, hem de Akademi hocaları tarafından itibar görür. Bedri Rahmi’nin öğrencileri hocalarının da etkisiyle ve öğretisiyle ‘**onlar grubu**’nu kurarlar. Turan Erol, Fikret Otyam, Mehmet Pesen, Leyla Gamsız, Ivy Stangali, Nedim Günsur, Orhan Peker, Fahrelnisa Zeyd, Mustafa Esirkuş ve Hulusi Sarptürk gibi isimlerden oluşan grubun amacı; “Anadolu’nun geleneksel nakış sanatı ile Batı sanatının anlatım biçimlerini birleştirerek yeni bir dil oluşturmaktır.”⁵⁵

Bu sanatçılar Batı sanatına körü körüne bağlı bir taklitçiliği reddederler. Batı sanat tekniğini geleneksel değerlerle birleştirmeye çalışırlar. Toplumun bağrında yüzyıllardır yaşayan hat sanatı, nakış, kilim motifleri, minyatür gibi geleneksel sanat elemanlarını kullanırlar. Bu bağlamda İstanbul resimlerinde de gelenekçi nakış ve motiflerin ışığında Batı sanatının tekniğiyle sentez edilmiş manzaralar oluştururlar.

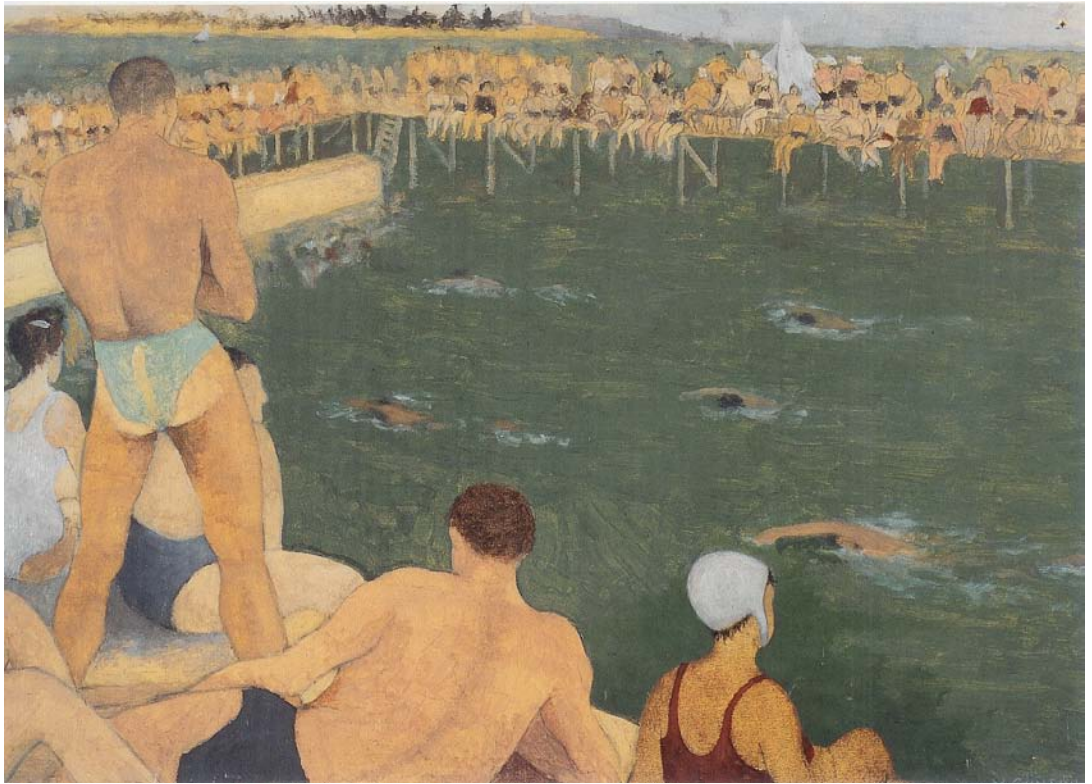
---

⁵⁵ Nimet Keser, Sanat Sözlüğü, Ütopya Yayınevi 2005, s: 241

Resim 82

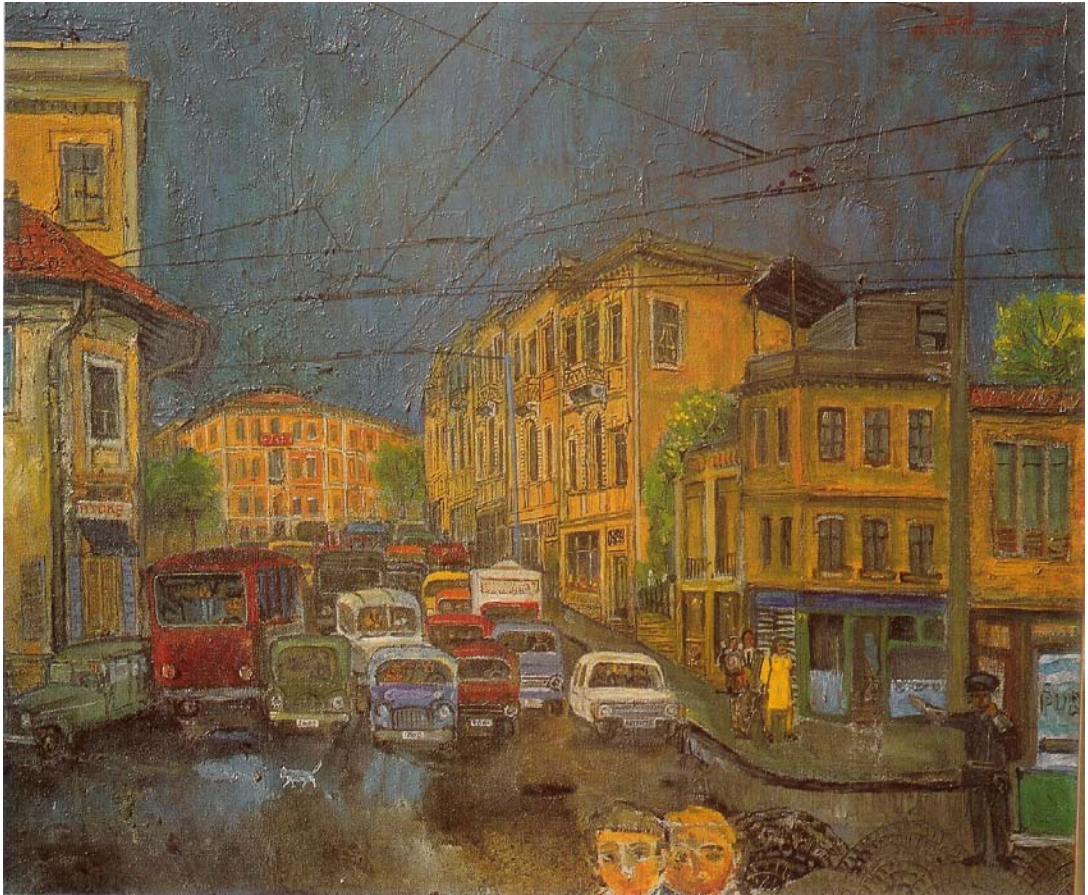
Turan Erol,(1927-)Bebek Koyu, Suluboya

Resim 83

Nedim Günsur (1924-1994), Moda Plajı'nda Yarışlar

“Bu dönem Türk resminde naif eğilimlerin ortaya çıkışını da destekler. Cihat Burak, İhsan Cemal Kara Burçak gibi kendi kendini yetiştirmiş sanatçılar gündemdedir.”⁵⁶ Ayrıca On’lar Grubu’nun ardılları sayabileceğimiz Türkan Sılay Rador, Kainat Barkan Pajonk bu eğilimle İstanbul görünümüleri çalışan sanatçılardır. Bu dönemlerde soyutlamacı ve fantastik gerçekçilik anlayışında da resimler üretilir. “Türk resminde soyut çalışmalar üreten sanatçıların en önemli çıkış noktalarından biri doğa esinlemeleri olmuştur.”⁵⁷

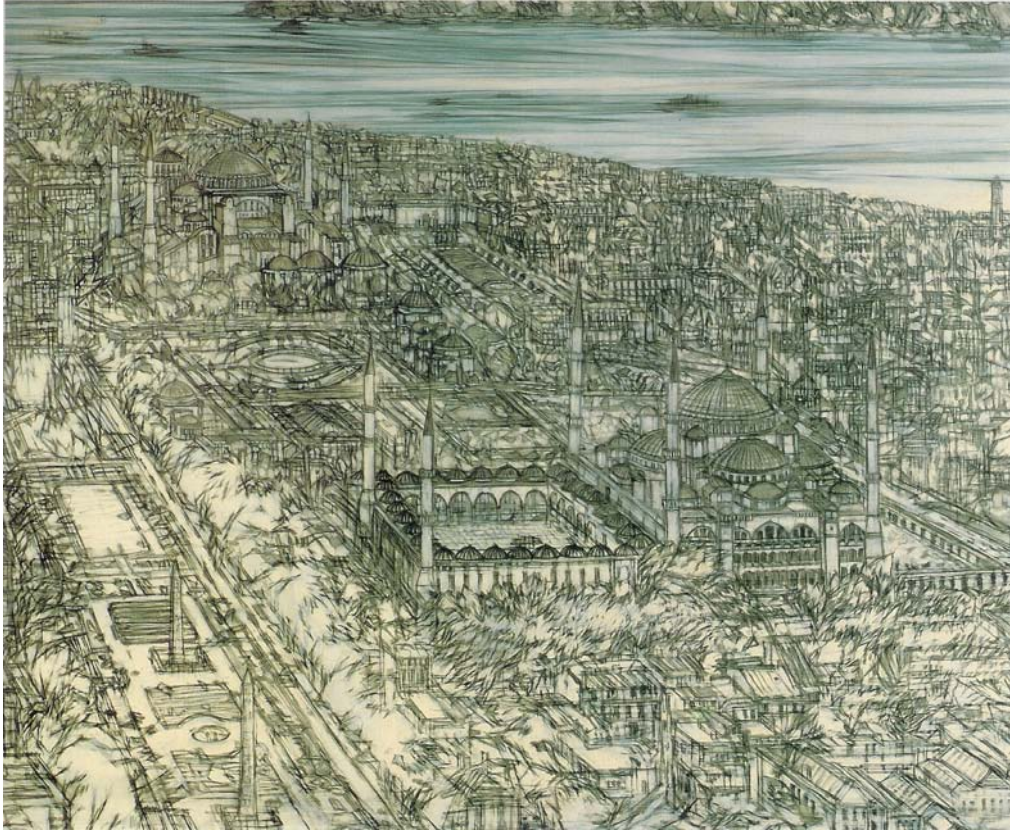
Resim 84

Cihat Burak (1915-1994), Akaretler Yokuşu, tuval üzeri yağlıboya (60x73)

⁵⁶ Elif Çimen, Age., Sayfa 68

⁵⁷ Nilgün Yüksel, Cumhuriyet Dönemi Türk Resmi, Tekel Resim Koleksiyonu içinde, s: 60)

Bu bağlamda resimler üretmiş Devrim Erbil “çizgi dokularıyla örülen peyzajları geleneksel sanatların esinlerini anıtır.”⁵⁸ Gerçekten de Devrim Erbil’in İstanbul görünümü kuşbakışı ile Boğaz’daki gemileriyle, Galata Kulesi ve Şehrin genel mimari görüntüsüyle minyatürlerle ilişkilendirilebilir. Ayrıca Şadan Bezeyiş, Adnan Turani ve Burhan Uygur da fantastik İstanbul resimleri yapmış sanatçılardır.

Resim 85

Devrim Erbil (1937-), İstanbul, tuval üzeri yağlıboya (180x220)

Geleneksel eğilimlerin yanında toplumsal yaşamda etkili olan bir diğer önemli olay da bu dönemde uygulamaya konulan sanayiye dayalı kalkınma hamlesidir. Sanayileşme çabaları kırdan kentlere doğru hızlı bir göç dalgasını başlatmış, toplumsal yaşamda kırsalın ağırlığı azalmıştır. Bu göç ve sanayileşme hamlesi kentlerin ve özellikle İstanbul’un çehresini büsbütün değiştirmiştir. Özellikle kırla bağı koparmak ve kent yaşamına ayak uydurmak noktasında isteksiz davranan

⁵⁸ Kıymet Giray, İş Bankası Resim Koleksiyonu s: 505

kitleler arkaik kültürün öğelerini bugüne taşıyarak eklektik bir toplumsal ortam oluşturmuşlardır.

İstanbul bu dönemden sonra etrafını saran bir gecekondu coğrafyası içinde geçmişten gelen kimliğini yavaş yavaş yitirmeye başlar. Çarpık mahalleler, altyapısız sokaklar ve buna eşlik eden yoksulluk manzaraları neredeyse her türden görüntünün önüne geçmiş gibidir. Bu gecekonducularda yaşayan ve modern yaşama adapte olamayan kitleler kendilerine özgü bir gündelik yaşam yaratmışlardır. Bu manzara resim çalışmalarında da etkisini gösterir. Toplumsal gerçekçilik olarak adlandırılan daha slogancı bir anlayış sanat yaşamına egemen olmaya başlar.

“1960 Devrimi sonrası, ülkemizde gelişen toplumsal gerçekçilik anlayışı, resim sanatımıza da yansımıştır. Bu akımın etkisiyle kent ve köy yaşamından kesitler sunan, Neşe Erdok, Cihat Aral, Nedret Sekban gibi sanatçıların İstanbul günlük yaşamına dair resimleri vardır.”⁵⁹

İstanbul resimlerini Eyüp sırtlarından çeşitlendiren Naile Akıncı “tıpkı bir ölü doğa gibi, Eyüp’ü karşısına alarak resim yapmıştır sanki!”⁶⁰ Aynı duyarlılıkta çalışmalar yapan sanatçılardan Nihat Akyunak, Mehmet Gürbay, Cemal Güvenç, Hakkı İnan, Nuri Abaç, Abdullah Taktak, Zeki Kırıl, Müşerref R. Köktürk, Nihat Tandoğan, Necdet Kalay, Erol Deran, İsmet Birsal ve Ayhan İter’i sayabiliriz.

---

⁵⁹ Elif Çimen, Age. Sayfa76

⁶⁰ Mehmet Ergüven, Naile Akıncı Ya da Eyüp Çeşitlemeleri, Türkiye’de Sanat, Sayı 7., s: 64)

Resim 86

Neşe Erdok (1940-), Vapur Büfesinde Sabah Çayı

Bir de suluboya tekniğiyle İstanbul'la özdeşleşmiş vapurları, buğulu denizin ardından belirgin İstanbul silüetleriyle Işıl Özıssık, Minyatürleri çağrıştıran fantastik resimleriyle Mustafa Pilevneli, yine suluboya tekniği ile Rumeli Hisarı'nı resimleyen Ülkü Uludağ, Eminönü ve sandallarıyla Gül Derman, Galata sırtlarından Marmara'ya uzanan Nazan Akpınar, Dolmabahçe'den Boğaz Köprüsü'ne bakan Remzi Töremen,

Salcaktan İstanbul'a bakan Birim Bozok, Kayhan Aybatlı, Vural Yurdakul ve naif eğilimiyle Bayram Gümüş İstanbul'a göz uzatan sanatçılardır.

Resim 87

Naile Akıncı (1923-), Boğaz'dan Görüntü

Genç kuşağın içinde yer alan bir çok sanatçı bugün de İstanbul resimleri yapmaktadır. Bunların içinde '**Hafriyat Grubu**' elemanları Mustafa Pancar, Hakan Gürsoytrak, Antonio Cosentino, Murat Akagündüz gündelik yaşam başta olmak üzere kent olgusunu tüm zenginliği ile işlemektedir.

Resim 88

Hakan Gürsoytrak, (1963-) Kilyos sahilinde mola tuval üzeri yağlı boya (150x200)

Resim 89

Mustafa Pancar (1964-) AB'den önce, tuval üzeri yağlı boya (114x146)

Son dönemlerde kurumların İstanbul başlıklı yarışmaları genç ressamlar ve ressam adaylarının ilgisini İstanbul'a çekmektedir.

3. ÇALIŞMALARIMDAN ÖRNEKLER

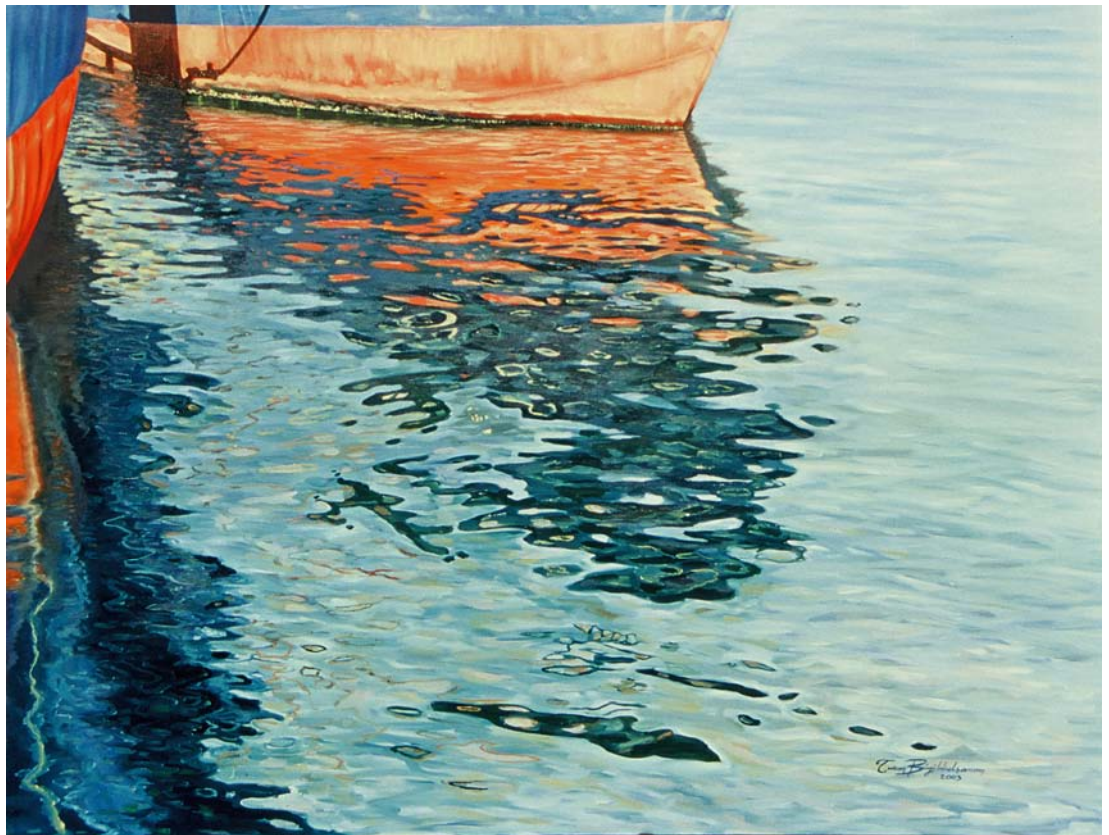

Tony B. Phillips
Nov. 05

4.SONUÇ

Bu sınırlı çalışmamızda İstanbul'un Türk resim sanatı içindeki yansımalarını içeren zengin bir literatürü tarayıp değerlendirdik. Hiç kuşkusuz ıskaladığımız veya çalışmamızın sınırları nedeniyle değerlendiremediğimiz çok sayıda sanatçı ve eser olmuştur. Ancak bunların her biri ayrı bir çalışmanın konusu olabilecek önemdedir. Bu çalışma belki de küçük bir giriş olarak değerlendirilebilir.

Türk resim sanatının tarihsel gelişim süreci içinde önemli bir konu olagelen İstanbul, günümüzde de bu önemli yerini korumasına karşın kaynak oluşturmada ilk sıraya oturmaz. Günümüzde sanat akımları arasındaki tartışmalar içinde İstanbul arka plana düşmüş olsa da vazgeçilmez bir tema olma özelliğini yitirmemiştir.

Türk resim sanatının ortaya çıkışını hazırlayan koşullar İstanbul'u kökten değiştiren bir döneme denk gelir. İstanbul'da kentsel modernleşme süreci ile Modern Türk resim sanatının gelişimi aslında aynı toplumsal sürecin uzantılarından denilebilir. İstanbul'un yaşadığı bu değişim kimi zaman coşkulu kimi zaman şiirsel bir şekilde resim sanatına yansımıştır. Ancak her kuşağın farklı bir İstanbul algısı olmuştur. Türk resim sanatı içinde İstanbul'dan çok belki de İstanbul'lardan söz etmek hiç de yanlış olmaz.

Tanzimat dönemi ressamı için İstanbul bir anıtlar mekanıdır. Bu Anıtlar ilk olarak yabancı sanatçıların gravürlerinde izlenebilir. Bu sanatçılar için resim İstanbul'u dünyaya göstermenin bu egzotik doğu kentini geçmişiyle birlikte anlatmanın bir aracı olmuştur. Dolayısıyla bu çalışmalar son derece ayrıntılı ve betimleyicidir. Tanzimat döneminin ilk kuşak ressamı da fotoğraflardan faydalanarak yaptıkları çalışmalarda konularını oluşturan mekanları son derece ayrıntılı bir şekilde betimlemişlerdir. Fotografik özellikte çalışmalar bu dönemde ağırlıklıdır. Dönemin sonlarına doğru Empresyonist eğilimler gelişmeye başlamıştır. Figür Türk resmine dahil olmuştur.

Meşrutiyet Dönemi'nde yurtdışına gönderilen sanatçılar gittikleri ülkelerden edindikleri tecrübeler doğrultusunda Empresyonist bir anlayışı benimsediklerinden bu dönemin İstanbul resimleri bu akımın tipik özelliklerini taşımaktadır.

Türk resim sanatındaki bu değişim Cumhuriyet ile birlikte zengin bir boyut kazanmıştır. Uzun bir dönem empresyonizmin yoğun etkisi altında kalan Türk resim sanatı Bu dönemde Batı ile daha yoğun ilişkiler neticesinde yeni akımlarla tanışmış ve zenginleşmiştir. Kübizm akımı bu etkilerin en önemlisidir. Bu yeni akımlara rağmen İstanbul resimlerinde empresyonizmin etkileri devam etmiştir.

Günümüzde ise genç kuşak ressamların çalışmalarında İstanbul daha ziyade yaşadığı sosyal sorunlarla işlenmektedir. Bu çalışmalarda eleştirel yaklaşımlar bulunmaktadır. Özellikle kente doğru gerçekleşen yoğun göç dalgası ve bunun sosyal ve tarihsel dokuda yarattığı tahribat günümüz sanatçıları etkilemeye devam etmektedir. Tanzimat ve meşrutiyet Döneminin anıtlar mekanı İstanbul'da tarihsel doku çarpık ve plansız kentleşmenin içinde nerdeyse bir ayrıntıya dönüşmüştür.

Bu değişimin yol açtığı tahribat salt kentin geçmişten getirdiği kimliğini yitirmesiyle kalmamış, bir sosyo-ekonomik sorunlar yumağı yaratmıştır. Dolayısıyla günümüz sanatçıları için İstanbul şiirsel bir mekan olmaktan uzaktır. Ancak buna rağmen bir sanatçının içinde yaşadığı kente, kentin sorunlarına uzak durması düşünülemez. Bu bağlamda İstanbul günümüz ressamları için hala önemli bir konudur. Yapılan çalışmalar şiirsel bir İstanbul imgesini ifade etmekten çok sosyal sorunları ve çarpıklıkları dışavuran eleştirel resimlerdir.

Bu bağlamda benim İstanbul'u ele alışım da eleştirel yöndedir. Konularım yaşam alanı içinde olan ayak bastığım, gezdiğim, geçtiğim yerlerden aldığım kadrajlardır. Çalışmalarımın çoğunlukla figürsüz olması ya da figürün sınırlı kullanımı bir anlamda insan eliyle tahrip edilen kenti insansızlaştırma ve onu salt bir objeye dönüştürme çabasına girmenin bir ifadesidir. Ele alınış biçimi eleştirel olmakla birlikte kadrajları ayrıntı noktasında büyütmeyle dokusal bir yapı elde etmeyi

amaçlamaktayım. Ayrıca bazı resimlerde bu kadraj kentin karmaşasında ayrıntıya dönüşmüş önemli mekanları bulup çıkarma çabasıdır.

Bize öyle geliyor ki malzemelerini yanına alıp İstanbul'un değişik mekanlarını resmetmek üzere yola çıkan ve çalışmalarıyla bize büyülü İstanbul resimleri armağan eden Hikmet Onat eğer bugün yola çıkacak olsaydı kentin bu keşmekeşinde yolunu bulması ve bu ayrıntıları yakalaması bir hayli zor olacaktı.

KAYNAKÇA

- 1-ARSLAN, Necla : (1992), **Gravür ve Seyahatnamelerde Anıtsal Yapılarıyla İstanbul**, Doktora Tezi, MSÜ, Sosyal Bilimler Ens. İst.,
- 2-BERK Nurullah, : (1977), **Türk ve Yabancı Resminde İstanbul**, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul
- 3-BERK, N. - ÖZSEZGİN K., : (1983), **Cumhuriyet Dönemi Türk Resmi**, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara
- 4-CEM, Sezai : (1974), “**İzlenimciliğin Yüzüncü yıl Kutlaması ve Bizim İzlenimciler**”, Ankara Sanat, 102, 12
- 5-COSSONS, Macolm : (2000), “**Batılı Ressamların Fırçasından Boğaziçi**”, P Sanat Kültür Antika Dergisi, 19,44-46
- 6-ÇİMEN, Elif, : (2003), **19. Yüzyıldan Günümüze İstanbul Kent Dokusunun Türk Resminde Yansımaları**, Y. Lisans Eser Metni, MSÜ, Sosyal Bilimler Ens. İst.,
- 7-DEVİRİM, Melişan : (2003), “**Türk Resminde Mimarinin Kullanımı**”, Türkiye’de Sanat, 57, Ocak-Şubat 16-17
- 8-ERGÜVEN, Mehmet : (1993), “**Naile Akıncı Ya da Eyüp Çeşitlemeleri**”, Türkiye’de Sanat, 7., Ocak-Şubat: 64
- 9-GİRAY, Kıymet : (1997), **Türkiye İş Bankası Resim Koleksiyonu**, Türkiye İş Bankası Yayınları, . İst.,
- 10-GİRAY, Kıymet, : (2000), “**Hikmet Onat’ın Fırçasından Boğaziçi**”, P Sanat Kültür Antika Dergisi, 19, 166
- 11-GİRAY, Kıymet, : (1993), “**Cevat Dereli ve Sanatı**”, Türkiye’de Sanat, 8, Mart-Nisan, 39
- 12-GİRAY, Kıymet : (2002), **Tekel Resim Koleksiyonu**, İst.,
- 13-GİRAY, Kıymet : (1995), **Hikmet Onat**, Yapı Kredi Yayınları, İst.,
- 14-GÖREN, Ahmet Kamil : (2001), **Türk Ressamları Dizisi-7 Avni Lifij**, Yapı Kredi Yayınları, İst.,
- 15-İSKENDER, Kemal : (1992), “**Modernizm ve Türk Resmi-1**”, Türkiye’de Sanat, 3, Mart-Nisan, 20-23
- 16-KESER, Nimet : (2005), **Sanat Sözlüğü**, Ütopya Yayınevi
- 17-ÖZEL, Ahmet : (2002), “**Osmanlı’da Batı Anlayışına Yönelik Resmin Oluşum Sürecine Genel Bir Bakış (15.yy-19.yy)**” Tekel Resim Koleksiyonu, İst.
- 18-ÖZSEZGİN, Kaya : (1996), **MSÜ Resim Heykel Müzesi Koleksiyonu**. Yapı Kredi Yayınları, İst.,
- 19-ÖZSEZGİN, Kaya : (1997), **Sami Yetik**, Yapı Kredi Yayınları, İst.,
- 20-ÖZSEZGİN, Kaya : (1983), **Cemal Tollu Retrospektif**, Yapı Kredi Yayınları, İst.,

21-SÉRULLAZ Maurice : (1983), **Empresyonizmin Sanat Ansiklopedisi**, Çev. Devrim Erbil, Remzi Kitabevi İst.,

22-TANSUĞ, Sezer : (1986), **Çağdaş Türk Sanatı**, Remzi Kitabevi, İst.

23-YÜKSEL Nilgün, : (2002), **“Cumhuriyet Dönemi Türk Resmi”**, Tekel Resim Koleksyonu, İst.

6. ÖZGEÇMİŞ

Turan BÜYÜKKAHRAMAN ,1968 Refahiye-Erzincan'da doğdu .İlk-orta ve lise öğrenimini İstanbul'da tamamladı.1990-1996 yılları arasında Mimar Sinan Üniversitesi Güzel sanatlar Fakültesi resim bölümü Prof. Devrim ERBİL atölyesinden mezun oldu.Sanat eğitimi sırasında uygulama atölyelerinden halı dalında sertifika aldı.1997-1998 yılları arasında askerlik görevini tamamladı.1999 dan itibaren resim öğretmenliği yapmaktadır.Çalışmalarını özel atölyesinde sürdürmektedir.

SERGİLER

- 2005- Tekel 16.resim yarışması sergisi
- 2004- 65.devlet resim ve heykel sergisi (2 resim)
- 2004- İ.T.O 1.tarih-sanat buluşması sergisi
- 2002- Tekel 13.resim yarışması sergisi
- 2002- Karma desen sergisi merkez sanat galerisi Kadıköy
- 2000- Adile sultan kasrı Öğretmen ve kültür evinde kişisel sergi
- 2001- Tekel 11.resim yarışması
- 1998- Tekel 10.resim yarışması
- 1997- Deniz kuvvetleri komutanlığı "Deniz" konulu resim yarışması sergisi
- 1996- İstanbul Menkul Kıymetler borsası 10.yıl resim yarışması sergisi
- 1996- Esbank 13.Yunus Emre resim yarışması sergisi
- 1996- Tekel 9.resim yarışması sergisi
- 1996- Tüypap genç sanatçılar yarışması sergisi
- 1996- Adile Sultan kasrı öğretmen ve kültür evinde ilk kişisel sergi
- 1995- Tekel 8.resim yarışması sergisi
- 1994- Ayşe ve Ercümen Kalmık vakfı öğrenci sergisi
- 1994- Siemens öğrenci sergisi
- 1993- Siemens öğrenci sergisi